

ekmek ve gül

Dönme

Dosya

Kadın işçilerin can simidi: Toplu iş sözleşmeleri

/EkmekveGül

posta@ekmekvegul.net

@ekmekvegul

@ekmekvegul

/ekmekvegul

İÇİNDEKİLER

Kadınlar ekmeğin ve özgürlüğün peşinde.....3
Cemre Kavuker

DOSYA

Kadın işçilerin can simidi: Toplu İş Sözleşmeleri

Emeğin kolektif gücü olarak toplu iş sözleşmeleri.....5	Ekin Bal
Masalar ayrı, talepler aynı.....6	Satı Burunucu
Toplu iş sözleşmelerinin sosyal haklar yüzü.....8	Özgür Genç
Kadın işçilerin sendikal görünmezliği..9	Cansu Tekin, Esra Kasap
İşçi sınıfı mücadelesinin temel aracı: Grev nedir?.....10	Ceylan Geçgin

Orman yangınları gözyaşıyla sönmez.....11
Nazife Yaşar

Doğa talanına, ucuz emek sömürüsüne karşı mücadelede.....12
Ekinsu Devrim Danış

Kamu Çerçeve Protokolünün yılan hikayesi.....14
Çalınanlar işçilerin çantasında değil, patronların kasasında.....14
Dilek Tunç

Aile yılı soslu yarı zamanlı çalışma yemeğine karnımız tok.....15
'Ya evladından ya ekmeğinden vazgeçiyorsun'..15
Burcu Gülaçtı

Kadın işçilere istihdam değil, işsizlik tehdidi.....16
Laçın Barış, Sıla Altun

Faşizmin inşasında bir araç ve bir sonuç: Kadına yönelik şiddet.....17
Av. İlke Işık

'Sadece yerleri değil, bu pis düzeni de temizleyeceğiz'.....17

Barış seyirle değil mücadeleyle kurulacak18
Merve Karataş

Diyarbakır'da kadınlar sürece nasıl bakıyor?.....19
Elif Ekin Saltık

Güvensizlikte ortaklaşıyorlar.....19
Adile Doğan

Sarıldım say sarılana kadar.....20
Filiz Gür

KİTAP.....20
Divriği'de kadın esnaflar sokağı:.....21
Fatih Polat

22. Gençlik Yaz Kampı'nda buluşalım!.....22
Nazlıcan Çelik

'Ailece bilim' mi, ideolojik kuşatma mı?.....22
Zehra Nur Taşdemir

Tane tane anlatıyoruz.....23
Reyhan Başaran

Geçtiğimiz yıl eğitim yoksullukla, eşitsizlikle geçti.....23
Neslihan Karyemez

Film.....24

Mücadelemizi büyütecek cereyanı birlikte yaratacağız!

Geçtiğimiz ay her birimizin camı, kapıyı açarak cereyan yapması için dua ettiği, toplu taşımada, servislerde ve iş yerinde sanki fırının içinde her birlikte pişiyormuş gibi hissettiği bir şekilde geçti, gitti. Önümüz ağustos. Bu ay da “son bilmem kaç yılın en sıcak ağustosu” olarak yakında haber sitelerine ve sosyal medyaya düşer herhalde. Ne de olsa, sermayenin dünyayı kâr uğruna tüketme arzusu hava sıcaklığına, kirle-nen sulara, yok olan ormanlara bakmadan daha da hırçın bir şekilde artmış görünüyor.

Bu hırçınlığın en güncel örneğini ve sonuçlarını aslında geçtiğimiz temmuz ayında yaşadık. Meclis kapanmadan ülkenin topraklarını, sularını “yeşil dönüşüm” zıvalığıyla yabancı patronlara peşkeş çeken bir torba yasa, “Biz yaşamak istiyoruz” diyen köylülere, işçilere, çevre savunucularına rağmen kabul edildi; maden şirketleri yasa kabul edilmez ormanların, meraların başında bitti. Doğayı ve insan hayatını hiçe sayan patronların devleti, her yıl onlarca futbol sahası büyüklüğünde ormanlar yanarken önlem almaktan ziyade bütçesini faize yatırdı; sonuç ise Türkiye’nin dört bir yanındaki yangınların büyümesi ve “Ormanlarımız gitmesin” diye yangınlarla mücadele eden işçilerin ve gönüllülerin hayatını kaybetmesi oldu. Bu duruma ilişkin “Yetkililerden birinin de yüzü kızarmadı mı be?” diye soracak olursanız cevap net: Hayır.

Uzun süredir birilerinin yüzleri kızarmadan çeşit çeşit işler yapılıyor bu ülkede. Cepler patlarcasına dolunca

ne utanç ne de benzeri duygular kalıyor ortada. Öyle ki ülkedeki eğitim sistemi çöküyor, liseye giriş sınavlarında şaibeler döndüğü iddia ediliyor ancak yetkililer şeffaflıkla şüpheleri gidermek yerine halka hakaret edebiliyor, yine yüzleri kızarmıyor.

“Aile 10 yılı” diyorlar, “annelere destek” diyorlar ama gerçekte çocuğu olan kadınlar önümüzdeki eğitim yılını da çocuğa beslenme bile koyamayacağını düşünüyor; çocuklar geleceğe sanki dipsiz bir kuyuya bakarmış gibi bakıyor.

“Kadın istihdamını artırdık” diyorlar ama gerçekte kadınlar patron yanlısı hükümet programlarıyla işe giriyor, kısa süre çalışıyor çıkıyor sonra aynı döngü baştan devam ediyor. Güvence yok, insanca yaşanabilir bir ücret yok, kreş yok, hak yok. Şiddete sıfır tolerans diyorlar, Ayşe Tokyaz’ın faili, onu koruması gereken kolluk kuvvetleri tarafından korunuyor.

Uzun süredir söylediğimiz bir şey sermayenin hayatımızı dört bir yandan

kuşattığı. Bu dönem bunu yangınlarla, işsizlikle, yoksullukla, adaletsizlikle, şiddetle, güvencesizlikle daha iyi görüyoruz. Önümüzdeki süreçte de çevremizi kuşatan bu çember daha da daralacak, işçi ve emekçi kadınlara nefes alacak bir alan bırakmayacak gibi görünüyor.

Tüm bu koşullarda, bu çemberin her bir noktasını, çemberin bütünüyle; bahsettiğimiz tüm sorunların patronların iktidarına neden, nasıl yaradığı ve karşısında neler yapabileceğimizi daha iyi tartışabilmek için biz de Ekmek ve Gül olarak dönüşüyoruz. İşçi ve emekçi kadınların yaşadığı tüm sorunlara karşı, sorunların gerçek sorumlularına silahlarını döndürebilmesi için her ay gündemimizde olan bir konuyu daha detaylı ele almak, daha fazla tartışmak için dosya hazırlamaya başlıyoruz.

Bu, ufak bir değişiklik gibi görülebilir ancak yaşadığımız sorunlara karşı mücadele ederken o soruna ilişkin daha

derin bir tartışmayı hep birlikte yürütmek, Ekmek ve Gül’ü fabrikalarımızda, okullarımızda, mahallelerimizde bu şekilde ele almak bu çemberi dağıtabilmenin güçlü araçlarından biri olacak. Bunu umarak yenileniyoruz.

Kız kardeşim! Sen de bu çemberden nefes almayacak duruma gelmeyi beklemek istemiyorsan, “Azıcık cam pencere açalım da cereyan yapsın” diyorsan, Ekmek ve Gül’ü al, oku, okut, tartış! Mücadelemizi büyütecek, bize nefes alıracak cereyanı hep birlikte yaratalım!

ekmek ve gül
posta@ekmekvegul.net

Kapak çizimi: Dilan Mine Uğurlu/Ekmek ve Gül | Sunu görseli: Pexels

evrensel

Günlük EVRENSEL Gazetesi’nin ücretsiz özel ekidir.

Türü: Yaygın süreli
Bülten Basın Yayın Reklamcılık
Tic. Ltd. Şti.

Adına Sahibi: Kürşat Yılmaz
Genel Yayın Yönetmeni: Hakkı Özdal
Sorumlu Yazışları Müdürü: Sadık Murat Uysal

Yönetim Yeri: Adres:
Gülbahar Mahallesi, Oya Sokak, Tümer Plaza No: 7, Kat: 4
Daire: 9 34394 Şişli/İSTANBUL
Tel: (0212) 909 48 01
Faks: (0212) 654 15 04

Dağıtım: Turkuvaaz Dağıtım AŞ **İstanbul Baskı:** Arslan Güneydoğu Gazetecilik, Matbaacılık ve Kağıtçılık A.Ş. Osmangazi Mah. 31/43 Sk. No:6/2 Esenyurt/İstanbul **Adana Baskı:** Arslan Güneydoğu Gazetecilik, Matbaacılık ve Kağıtçılık A.Ş. Yeni Doğan Mh. 2108 Sk. No: 18/A Yüreğir/ADANA **Ankara Baskı:** Arslan Güneydoğu Gazetecilik, Matbaacılık ve Kağıtçılık A.Ş. Saray Osmangazi Mh. Sütçü İmam Sk. 2108 Sk. No: 33 Pursaklar/ANKARA **İzmir Baskı:** Arslan Güneydoğu Gazetecilik, Matbaacılık ve Kağıtçılık A.Ş. Metal İşleri San. Sit. 2. Cadde No.93 Kısıkköy, Menderes/İzmir **Trabzon Baskı:** Arslan Güneydoğu Gazetecilik Matbaacılık ve Kağıtçılık AŞ Araklı Yolgören Mah. Dedekorkut Cad. No: 55 dd Araklı/Trabzon

Kadınlar ekmeğin ve özgürlüğün peşinde:

Faşizme geçit yok!

Cemre Kavuker

Türkiye’de son dönemde yaşanan ekonomik ve politik gelişmeler, iktidarın faşist bir rejimi adım adım inşa ettiğini açıkça ortaya koyuyor. Artık bu inşayı hızlandırmak için dört bir koldan olağan gücü ile saldırıyor. Kayyımlar, ihraçlar, ekonomi programları, zamlar, torba kanunlar, gözetimler, tutuklamalar, arşa çıkmış hukuksuzluk, grev yasakları, basın üzerinde artan baskı, kadın politikaları... Ülkede gündemler hiç bitmiyor. Meclis tatile giriyor, adliye tatile giriyor ancak saldırı, sömürü, baskı politikaları bardaktan boşalırcasına halkın üzerine yağıyor. Ancak sermayeyi kaldırmayı hedefleyen ekonomi programının halkın sırtına yüklediği ağır taşlar da sessizlikle karşılanmıyor. Halkın iktidara tepkisi kendini pek çok alanda gösteriyor. Her sorun bir iplikle birbirine bağlanıyor, ipin ucu bir yerden kopuyor ve dikiş sökülüyor.

Tek adam iktidarı içinde bulunduğu sıkışmışlığı aşmak üzere kendine manevra alanları yaratmaya mecbur kalıyor. Din istismarı, artan yoksulluk ile çeteciliğin palazlanması, militarizm övgülü “yerli milli” açıklamaları, LGBTİ karşıtlığı emekçi halkın tepkilerinin birleşmesini engellemek üzere devreye sokuluyor.

Ancak kendine manevra alanı yaratamadığı yegane şey ekonomi programı oluyor. Buradan veremeyeceği her taviz daha da otoriterleşmesi için bir sebep oluyor. Kendi içinde buradan taviz veriyormuşçasına açıklamaları oluyor elbette: “Müjdeliler”, sosyal yardımlar... Her ay banka hesaplarına yatan sosyal yardım haberleri medyada yer alırken, o yardımların hangi koşullarda alınabildiğini, bir yoksul ve muhtaç kalmış emekçiler biliyor. Sosyal yardım vermiş olması kimi zaman devletin tüm sorumluluğunu zaten yerine getirmiş gibi davranmasında da kullanıyor. İzmir Selçuk’ta çıkan yangında çocukların hayatını kaybetmesinin ardından, birçok kez denetim yapılmasına rağmen çocuklar

ve anne için barınma tedbiri almayan Aile Bakanlığı, “Zaten yardım alıyorlardı” açıklamasında bulunmuştu.

Esnek çalışma rejimi yaygınlaşıyor

Ücretlerin asgaride eşitlendiği, esnek çalışma rejiminin açıkça yaygınlaştırıldığı, güvenceli bir işin temel taleplerden biri haline geldiği koşullarda, ortaya çıkan yoksulluğun ikamesi elbette sosyal yardımlarla yapılamıyor. İktidar, 2023 seçimlerinden sonra “ekonomiyi toparlayacağı” iddiası öne çıkarttığı Mehmet Şimşek’in imzasının olduğu orta vadeli program (OVP) ile sermaye lehine ekonomik uygulamalarla halkın iki gram kalmış ekmeğine de çökmeye devam ediyor. Bundan en çok etkilenenlerin başında işçi ve emekçi kadınlar geliyor. Emekleri değersizleştirilip ucuzlaştırılırken, bunun hem nedeni hem de sonucu olarak şiddete mahkum ediliyor; eşlerine ve babalarına daha fazla bağımlı hale getiriliyorlar. Şiddet hayatın her alanını kuşatırken, sokakta yürümek bile kadın-

lar için bir sınava ve gerilim kaynağına dönüşüyor. Dergimizin sayfalarında da detaylarına yer verdiğimiz işsizlik tehdidi, iş bulamama korkusu, iş güvencesinden yoksunluk kadınlar için doğrudan bir şiddet aracı oluyor. Tabii bunlar ya geçim kaygısıyla korkunç çalışma koşullarına sessiz kalma zorunluluğunu dayatıyor ya da bir noktadan sonra sendikalaşmanın, örgütlenmenin, harekete geçmenin ateşleyicisi oluyor.

Aile yılı politikaları ise sanki kadınların sırtındaki yükü hafifletecekmiş gibi sunuluyor ancak gerçek bundan çok uzak. En son hamle kamu emekçilerine yarı zamanlı çalışma hakkı verilmesi müjdesiydi. Bunun neden bir müjde olmadığını derinlemesine ele almıştık. Ancak bir cümlelik bir özet yapalım: Yarı zamanlı çalışma, tüm hakların da yarıya inmesi demek. Bu yazıda çok uzatmayalım, derginin sayfalarında kamu emekçisi kadınlar kendi yanıtlarını veriyorlar... Geçtiğimiz yıl emeklilerin yılı, bu sene de aile yılı oldu. Hatta el yükseltildi ve aile on yılı ilan edildi. “Aileyi koruma, güçlendirme” adı altında İstanbul Sözleşmesi’nin kaldırılmasının ardından 6284 sayılı Yasa, nafaka hakkı hedefe konuldu ve daha nice... “Aileyi güçlendirmek, kadını güçlendirmek” şeklinde sunuldu üstelik bu süreç. Ancak kadın emeğinin güvencesizleşmesinin bir kural haline getirildiği bir çalışma rejimi getirmeyi vadediyor. Kadın, hem devletin kamusal bir hizmet olarak sağlaması gereken bakım yükünü sırtlansın, hem ev angaryası ile ilgilensin, hem Aile Bakanı’nın “Askere alacak gencimiz kalmayacak” dediği gençlik neslini doğursun, hem de ucuz emek olarak üretime dahil olsun, dayatılan yoksulluğu evde ikame edecek ailenin dayanağı olsun isteniyor. Aile yılı politikaları da tam olarak bunu sağlamak üzere hayata geçiriliyor. Tüm bunlarla birlikte aile on yılı ilanını, faşizmin inşasındaki temel dayanaklardan biri olacağını görmek gerekiyor.

Bugün kadının emeğini esnekleştirip yok sayarak üstüne inşa etmeye çalıştıkları bu rejimi alaşağı edecek olan da yine kadınlar olacak. Bugün yaşadığı mahallede, çalıştığı iş yerinde, gittiği okulda hangi partiden olduğuna bakılmaksızın bütün kadınlar hedefe konuyorsa şayet, şimdi bütün kadınların birleşip hedefi değiştirme vaktidir. Çünkü bu memlekette kadınlar en sessiz anlarda dahi sokakları sesleriyle doldurarak bu iktidara geri adım attırmayı başardı. Çünkü kadınlar ➡

Fotoğraflar: Ekmek ve Gül

güvenleriyle, irade-
leriyle mücadelenin
yolunu çizecek güce
sahip. Tam da faşizmin
inşasındaki rolüne de
değindiğimiz gibi, bü-
tünlüklü bir hedefin çok operatif parçaları
aile, kadın, nüfus, üreme, güvencesizlik
ve şiddet politikaları. Bu da karşısında
bütünlüklü bir mücadeleyi zorunlu kılıyor.

'Milli güvenlik' bahanesi hep devrede

Esasında bunlar, sermayeye sonsuz
olanaklar sunma, bu olanakları sunarken
halkın gözünü boyama, iktidarını kalıcı
hale getirme politikaları... Bunu son
dönemde uygulanan politikalardan, ya-
pılan açıklamalardan bir örüntü halinde
görebiliyoruz. Dış politikada yer edinme
mücadelesi, iç politikada saldırganlaşma
olarak çıkıyor karşımıza.

Sermaye ile iş birliğiyle uygulanan
ekonomi politikaları ekmek mücade-
lesini giderek büyütüyor. Çünkü artık
ekmek aslanın ağzında değil midesinde.
Onu mideden çıkarmamızı sağlayacak
şey de ekmek mücadelesini büyütme.
Ancak tek başına ekonomik temelli
taleplerle gerçekleşmemeli. Son bir yıla
baktığımızda Tüpraş'tan Temel Conta'ya,
Portakal Plastik'ten Nedex'e, TPI'dan
Plascam'a işçiler ekmeklerini büyütme
için mücadelelerle birlikte imzaladılar
sözleşmelerini. Ancak bugün iktidar tek
başına ekmeğimizi çalmıyor, demokratik
hak ve özgürlüklerimize de saldırıyor.
2024 Aralık ayında grevleri yasaklanan
metal işçilerinin mücadelesi ışık tutuyor
bize ekmek mücadelesini büyütürken
hak ve özgürlüklerimize nasıl sahip
çıkacağımıza dair. Bu yazı yazılırken ise
maden işçilerinin grevi "milli güvenliğe
tehdit" gerekçesi ile yasaklandı. Aslında
işçinin ekmek mücadelesi ile "yukarıda"

süren politik gelişmelerin bağıni bile bu
cümle çok net ortaya koyuyor.

İhtiyacımız olan topyekun bir mücadele

Dün başlayan, bugün hızlanan bu saldı-
rılar bir yandan irili ufaklı eylemler, dire-
nişlerle püskürtülmeye çalışılıyor. Son bir
senede başlayan, kimi direnişe kimi greve
dönen ücret mücadelelerine bir bakalım.
Patronlar, OVP'yi kendine dayanak olarak
yüzde 30 zam teklifinin üstüne çıkmak-
makta ısrar ediyor. Üstelik temel tüketim
maddelerine her geçen gün yeni zamlar

gelirken, ekmek bile ortalama 15 lira
olmuşken... Ancak OVP'ye ve patronların
ısrarına rağmen mücadele ederek kazanım
elde eden pek çok işçi de var. Üstelik
sadece yüksek oranlarda zam değil; vergiyi
patrona ödeten, net ücret üzerinden zam
alan, sosyal hakları artırılan... Nedex ve
Ravago örneklerinde gördük bunları.
Üstelik bunların hepsini yan yana gelip
eylemler yaparak kazandılar. Mücadeleler-
de en yakın örneğe bakalım: Kamu işçileri
sözleşme sürecinde. İktidarın yüzde 16
sefalet zammı ile başlayan görüşmeler,
yüzde 24'lük zamma geldi. Kamu işçileri,

ülkenin dört bir yanında kent meydan-
larını dolduruyor, sefalet zammını kabul
etmediklerini dile getiriyor.

Bu eylemler, direnişler inşayı sekte-
ye uğratsa da, iktidarın meşruiyetinin
ortadan kalktığını daha net gösterse de
ihtiyacımız olan topyekun bir mücadele.
Böyle söyleyince kulağa çok soyut geli-
yor, ancak aynı kentteki ekmek mücade-
lelerinin bile dayanışma ziyaretlerinin
ötesine geçip birleşmesi bu yolda atılan
adımlardan biri olur.

Kurtuluş yok tek başına

Şimdi iktidar yeni bir anayasayı öne
sürerek kendi iktidarını pekiştirme, sağ-
lamlaştırma ve aynı zamanda muhalefeti
bölüp sindirme peşinde bir yolda ilerliyor.
Tüm bu saldırılar karşısında parçalı eylem-
ler birleşmezse ülkenin dört bir yanında
ekmeği için direnen işçiler, emekçilerin
kaybedecekleri tek şey sadece ekmekleri
olmayacak. Kollarını sıvamış, faşizme ko-
şar adım giden iktidarın elimizden almaya
çalıştığı demokratik hak ve özgürlükler de
olacak. Ekmeği için mücadele edebilme,
grev yapabilme, ses çıkarabilme hakkı da
olacak. İşte bu yüzden bugün "Faşizme
geçit yok" diyecek olanlar işçi sınıfının
elde ettiği kazanımlarla birlikte yan yana
gelmeli, bu kazanımları büyütmenin ko-
şullarını gözeterek mücadeleyi büyütmeli.
19 Mart eylemlerinden bu yana hepimizin
dilinden düşmeyen, ama bize yürünecek
yolu da gösteren sloganı unutmadan,
hayatımızın her bir anında rehber ederek:
Kurtuluş yok tek başına, ya hep beraber ya
hiçbirimiz!

Kadın işçilerin can simidi: Toplu iş sözleşmeleri

SUNU

Bir yanda grev aşamasına gelen kamu işçilerinin Kamu Çerçeve Protokolü görüşmeleri, diğer yanda memur sendikalarının 1 Ağustos'ta, metal işçilerinin eylül ayında başlayacak olan toplu iş sözleşmesi süreçleri ve tek tek iş yerlerinde süren örgütlenme, toplu iş sözleşmesi (TİS) ve hak arama mücadeleleri bu dönemin temel gündemini oluşturuyor. Kamu işçileri, memurlar ve metal işçilerini kapsayan bu süreçlerin aynı yıla denk gelmesi, aslında ortak mücadele için tarihsel bir fırsat da yaratıyor. Erdoğan-Şimşek programının kemer sıkma politikalarının dayatıldığı bu süreç, ortak taleplerin savunulmasını hem zorunlu hem de anlamlı hale getiriyor. İşçi ve emekçi kadınların hem uğruna mücadele ettiği hem de ortak taleplerini savunabilmek için kullandığı bir araç, toplu iş sözleşmeleri. Ancak toplu iş sözleşmelerinin önemi sadece ücret zammının ne olacağını belirlediğinden değil; aynı zamanda işçi ve emekçilerin mücadele hafızasını da yansıttığından kaynaklanıyor.

Dergimizin bu dosyasında TİS'lerin tarihsel oluşum sürecine, kadın işçiler açısından önemi ve kadınların mücadeleyle TİS'lerde kazandıkları haklara mercek tutacağız.

Emeğin kolektif gücü olarak toplu iş sözleşmeleri

Toplu iş sözleşmeleri (TİS) hayat pahalılığından, iş güvencesine kadar uzanan pek çok meseleyle birlikte, geniş toplum kesimlerinin ilgi alanına girmiş durumda. Ücret artışları, çalışma saatleri, ikramiyeler, sosyal yardımlar derken işçinin sofrasındaki ekmekle doğrudan bağlantılı bu sözleşmeler, kimi zaman grevlerle, kimi zaman da masa başı gerilimlerle karşımıza çıkıyor. Peki, nedir bu toplu iş sözleşmesi dedikleri şey? Nasıl ortaya çıkmıştır? Kim yapar, nasıl yapılır? Neden bu kadar önemlidir? Bu yazıda, işçi sınıfının uzun soluklu mücadelesiyle şekillenmiş bu toplumsal kurumun geçmişine, işleyişine ve bugüne yakından bakacağız.

Toplu iş sözleşmesi: Tanımı ve tarihsel gelişimi

Toplu iş sözleşmesi, en basit haliyle işçilerin daha iyi bir ücret, daha insani çalışma koşulları ve iş güvencesi talebiyle işverenle yaptığı bir anlaşmadır. Bu anlaşma genellikle sendikalar aracılığıyla yürütülür ve yazılı hale getirilir. Ama bu, sadece kuru bir kağıt üstü işlem değildir. Arkasında büyük bir pazarlık süreci, kimi zaman masa başı görüşmeler, kimi zaman grev tehditleri yatar. Toplu pazarlık dediğimiz bu süreç, işçilerin tek tek değil; bir arada seslerini duyurabilmesi için en etkili araçtır. Sermayenin karşısında güçlü durmak isteyen işçiler, sendikaları aracılığıyla bu sürece dahil olur. Amaç bellidir: Daha adil, daha insanca bir çalışma hayatı.

Toplu iş sözleşmesinin tarihsel kökenleri

Toplu iş sözleşmeleri bugün birçok kişi için sendikaların işverenle yaptığı teknik pazarlıklar gibi görülse de aslında yüzlerce yıllık bir tarihsel mücadelenin ürünüdür. İşçilerin tek başlarına patron karşısında bir söz hakkı bulamadıkları, hak taleplerinin suç sayıldığı dönemlerden, grev ve sendika hakkının anayasal güvence altına alındığı bir sürece kolay gelinmedi.

Türkiye'de modern anlamda toplu iş sözleşmesinin ortaya çıkışı 20. yüzyılın ortalarına dayanır. 1961 Anayasası'yla işçilere grev ve toplu sözleşme hakkı tanındı. Ardından, 15 Temmuz 1963'te yürürlüğe giren 275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu, bu hakkı somutlaştırarak işçi sınıfına hukuki güvence sağladı. Ancak bu hak, gökten zembille inmedi. 1945'lerden itibaren Türkiye'deki sosyal hukukçular, akademisyenler ve sendikal çevreler bu hakkın tanınması için yoğun bir fikrîsel

Fotoğraflar: Ekmek ve Gül

Ekin Bal

Ankara Üniversitesi
Siyasal Bilgiler Fakültesi
Araştırma Görevlisi

ve örgütsel mücadele yürüttü. 1963 öncesinde fiili bazı sözleşmeler yapılsa da bunların hukuki bağlayıcılığı yoktu.

Nasıl Düzenlenir?

Toplu iş sözleşmesi, yalnızca sendika ile patronun oturup konuşmasından ibaret değil; oldukça sıkı kurallara bağlı, adım adım

ilerleyen bir süreçtir. Önce sendikanın "yetki" alması gerekir: Hem işkolunda belli bir oranı (yüzde 1) aşması, hem de söz konusu iş yerinde çoğunluğu sağlaması şarttır. Bu yetkiyi Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı resmen tespit eder. Ardından müzakere süreci başlar. Sendika patrona çağrıda bulunur; masada ücret artışından yıllık izne, sosyal yardımlardan disiplin kurallarına kadar birçok konu konuşulur. Anlaşma sağlanırsa sözleşme imzalanır ve genellikle 1 ila 3 yıl geçerli olur. Ancak masada uzlaşma sağlanamazsa arabulucu devreye girer; yine sonuç alınamazsa işçiler için grev hakkı doğar. Elbette grev de kendi başına geliş güzel ilan edilemez; yasal prosedürlere, sürelerle ve kurallara tabidir. Yani toplu iş sözleşmesi, sadece bir metin değil, örgütlülükle, hukukla ve mücadeleyle örülen bir süreçtir.

Bir kağıttan fazlası

Toplu iş sözleşmesi, bir işçinin tek başına elde edemeyeceği hakları, kolektif gücün ve örgütlü mücadelenin ürünü olarak masaya koyabildiği yegane araçtır. İşçiler bireysel olarak pazarlık yapmaya kalktıklarında çoğu zaman daha düşük ücret, belirsiz izin hakları veya işten kolayca çıkarılma gibi risklerle karşı karşıya kalır. Ancak TİS, bu dengesizliği düzeltir: İşçiye pazarlık masasında güç kazandırır, ücret artışlarını, primleri, sosyal yardımları, fazla mesai ücretlerini ve daha birçok hakkı hukuki güvence altına alır. İşten

çıkarma prosedürlerinden yıllık izne kadar pek çok konu artık keyfiyetten çıkıp kurallara bağlanır. Bu yönüyle TİS, yalnızca işçinin değil, iş yerinin de lehine işler; düzenli ve öngörülebilir bir çalışma ortamı sağlar, iş barışını ve verimliliği artırır.

Ama TİS'in önemi sadece maddi haklarla sınırlı değildir. Aynı zamanda bir toplumsal hafıza, bir bilinç aracıdır. İşçiler bu sözleşmeler sayesinde sadece maaş değil, haklarının nereden geldiğini, nasıl kazanıldığını, hangi mücadelelerin ürünü olduğunu da hatırlar. Sendikal dayanışma duygusu gelişir, sınıf bilinci güçlenir. Üstelik bu haklar artık sadece kağıt üzerinde değil, hukuken de savunulabilir hale gelir; mahkeme önünde geçerlilik kazanır. Bu nedenle TİS, yalnızca yazılı bir sözleşme değil, emeğin tarihsel birikiminin bugüne yansımaları, kolektif gücün yaşayan kanıtıdır.

Kadın işçilerin çalışma yaşamında karşılaştığı eşitsizlikler ve ayrımcılıklar, toplu iş sözleşmeleri aracılığıyla önemli ölçüde azaltılabilmektedir. Toplu iş sözleşmeleri, kadınların ücret adaletsizliği, iş güvencesizliği ve çalışma koşullarındaki olumsuzluklara karşı ortak taleplerini etkili biçimde ifade etmelerine olanak sağlar. Ayrıca gebelik, doğum ve süt izni gibi kadınlara özgü ihtiyaçların sözleşmelerle güvence altına alınması, çalışma hayatında kadınların korunmasını ve desteklenmesini sağlar. Bu bağlamda, toplu iş sözleşmeleri kadın emeğinin görünürliğini artırmakta, iş yerinde cinsiyet temelli ayrımcılığın önlenmesine katkıda bulunmakta ve cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik önemli bir mekanizma işlevi görmektedir. Kadınların ekonomik ve sosyal haklarının korunması ve geliştirilmesi için toplu iş sözleşmelerine katılımın ve sendikal örgütlenmenin güçlendirilmesi kritik bir öneme sahiptir.

Toplu sözleşmelerde 'Erdoğan-Şimşek' programının tahakkümü :

Masalar ayrı, talepler aynı

2025 yazı, yüz binlerce işçi ve emekçinin toplu sözleşme süreçleri açısından sıcak bir mücadele dönemi olarak öne çıkıyor. Bir yanda grev aşamasına gelen kamu işçilerinin Kamu Çerçeve Protokolü (KÇP) görüşmeleri, diğer yanda memur sendikalarının 1 Ağustos'ta, metal işçilerinin Eylül ayında başlayacak olan toplu iş sözleşmesi (TİS) süreçleri ve tek tek iş yerlerinde, fabrikalarda süren örgütlenme, toplu sözleşme ve hak arama mücadeleleri bu yazın temel gündemini oluşturuyor. Kamu işçileri, memurlar ve metal işçilerini kapsayan bu süreçlerin aynı döneme denk gelmesi, aslında ortak mücadele için tarihsel bir fırsat yaratıyor. Erdoğan-Şimşek programının kemer sıkma politikalarının dayatıldığı bu süreç, ortak taleplerin savunulmasını hem zorunlu hem de anlamlı hale getiriyor.

Satı Burunucu

Programın özü: Daha fazla sömürmek, örgütsüz bırakmak

Öncelikle Erdoğan-Şimşek programının toplu sözleşme süreçlerine etkisine bakalım. Sermaye sınıfının, Erdoğan-Şimşek eliyle yürüttüğü "Ücretleri bastır, kârları artır" programının doğrudan sonucunu; toplu sözleşme süreçlerinin tamamında, işverenlerin aynı oranlarla başlayan ve ilerleyen tekliflerinde en açık haliyle görüyoruz. Yüzde 14-15 gibi düşük oranlarla başlayan ve sözleşmeleri yüzde 20'ler seviyesinde bitiren bu yaklaşım, bir sınıf

tavrı olarak sistemli biçimde sürdürülüyor. Yüksek enflasyon koşullarında ülkemiz işçi sınıfını daha az ücretle daha fazla sömürmek, örgütsüz ve güvencesiz bırakmak, Erdoğan-Şimşek ekonomi politığının toplu

sözleşme yaklaşımının özüdür. Sınıf mücadelesini baştan "makul rakamlar" sınırına hapsedmek, bunu yaparken devletin zor aygıtlarını da devreye sokmak, örgütlü bir sermaye politikasından başka bir şey değildir.

Daha önce TÜPRAŞ, Ravago, TPI ve birçok TİS sürecinde tanık olduğumuz bu sınıf tutumu, ocak ayından bu yana süren ve hâlâ zam alamadan çalışan kamu işçilerinin çerçeve protokolü görüşmelerinde de aynen yaşanıyor. Yüzde 16 zam teklifi ile başlayan görüşmeler, aradan geçen 8 aya rağmen ancak yüzde 24 seviyesine çıkartıldı.

Toplu sözleşme süreci pazarlık alanı değil mücadele alanıdır

600 bin kamu işçisinin, gerçek enflasyon + refah payı, gelir vergisinde yüzde 15 sabit oran, taşeron işçilere kadro, eşit işe eşit üç-

ret, insanca yaşam düzeyinde taban ücret, sosyal hakların güvence altına alınması gibi talepleri görmezden geliniyor. Anlaşılabacağı üzere, toplu sözleşme süreci yalnızca zam pazarlıklarının yapıldığı bir alan değil, sınıflar arası güç dengelerinin belirlendiği bir mücadele alanıdır. Bu süreçte kazanmak için işçi sınıfının ortak talepler etrafında, üretimden gelen gücünün farkında olarak birleşmesi gerekir.

Artık hepimiz en aşağıda eşitiz

Bugün kamu işçisinden metal işçisine, tekstil işçisinden öğretmene kadar herkes aynı güvencesizliğe eşitlendi. Oysa bir zamanlar kamu emekçisi olmak, iş güvencesi ve sosyal haklar anlamına geliyordu. Kres hakından doğum izinlerine, aile yardım-larından emeklilik güvencelerine, kurallı çalışma saatlerinden dinlenme hakkına kadar uzanan bir dizi kazanım, kadınların kamu alanında var olmasını ve daha kolay örgütlenmesini mümkün kılıyordu. Ancak bugün, bu kazanımların tamamı ortadan kaldırıldı. Artık kamu işçisi de bir fabrika işçisi de nerdeyse aynı zeminde eşitlenmiş durumda: Güvencesizlikte, hak gasplarında, esnek çalışmada ve gelecek kaygısında.

Cam tavanlar beton tavanlara dönüştü

Kamu işçisinden metal işçisine, tekstil işçisinden öğretmene kadar herkes aynı güvencesizlikle eşitlenmişken taleplerimiz de eşitlendi. AKP'nin meşhur "aileyle uyumlu iş yaşamı" kadınlar için konuşulan cam tavanları beton tavanlara dönüştürdü. Metal işçisi kadınların bu sözleşme döneminde ilk kez psikolojik tedavi giderlerinin işveren tarafından karşılanmasını talep etmeleri, artan üretim baskısı ve düşük ücret politikaları altında yaşanan tükenmişliğin boyutlarını gözler önüne seriyor.

Yıllardır süren hak kayıpları, düşük ücret dayatmaları ve güvencesizlik, farklı sektörlerde çalışan işçilerin taleplerini adeta aynı iş yerinde çalışıyormuş gibi ortaklaştırdı. Bütün iş yerlerinden aynı talepler yükseliyor:

- Gerçek enflasyon oranında ücret artışı sağlansın, yoksulluk sınırının altındaki ücret dayatmalarına son verilsin.
- Kadrolu ve güvenceli istihdam istiyoruz; taşeron, geçici, sözleşmeli ve esnek çalışma biçimleri sona ersin.
- Eşit işe eşit ücret sağlansın, vergide adalet getirilsin; dolaylı vergiler kaldırılarak sermaye sınıfı ve servet vergilendirilsin.
- Grev yasakları kaldırılansın; örgütlenme ve toplu sözleşme hakkımız güvence altına alsın.
- İnsanca çalışma saatleri istiyoruz; ikinci ve üçüncü işlere mecbur kalarak yine

de geçinememek istemiyoruz. ☐ İş cinayetleri ve fiziksel-ruhsal tükeniş işçilerin kaderi değildir. ☐ Kadın işçilerin sendikalarda ve toplu sözleşme taleplerinde görmezden gelinmesine son verilsin. ☐ Eğitim, sağlık, ulaşım, barınma ve kreş ödemeleri altında ezilmek istemiyoruz. Kısacası, insanca çalışmak ve insanca yaşamak istiyoruz.

Aşmamız gereken engel : Sendikal bürokrasi

Hak-İş, Türk-İş, DİSK, Memur-Sen ve diğer tüm konfederasyonlar; toplu sözleşme taslaklarının hazırlanmasından taleplerin kazanılması mücadelesine kadar hiçbir süreci işçileri ve emekçileri dahil edecek biçimde yürütmüyor. Tersine, onları sürecin dışına iten, kendi toplu sözleşme süreçlerini işçilere televizyondan izlettiren bir anlayışla hareket ediyorlar. Bunun yanı sıra sendikal bürokrasinin sermaye sınıfına ikinci büyük hizmeti, aynı merkezden gelen saldırılara karşı işçi ve emekçilerin birleşmesini engellemek oluyor. Böylece işçiler, farklı masalarda aynı açık zam oranlarıyla karşı karşıya kalıyor.

Bugün yaşadığımız koşullar, geçmişte mücadeleyle kazanılmış hakların korunması ve geliştirilmesi için birleşik bir mücadele yürütmememizden kaynaklanıyor, bunu dersek yanlış olmaz. Sendikal bürokrasiyi eleştirmek, iktidardan beklemek, haklarımızı kazanmak için 2-3 yılda bir TİS süreçlerinde birkaç açıklama yapmak bize kazandırmıyor aksine her geçen yıl daha çok haklarımızı kaybettiğimizi görüyoruz.

Haklarımız için birleşmeliyiz

Bütün TİS masalarında, Erdoğan-Şimşek programıyla aynı açık koşulları dayatılıyorken birliğimizi ve mücadelemizi ortaklaştırmamamız, onların işini kolaylaştırıyor.

O hâlde: KÇP süreci, 1 Ağustos'ta başlayacak kamu emekçilerinin ve Eylül'de başlayacak metal işçilerinin TİS görüşmeleri, açısından tüm işçi sınıfının ortak sınıf mücadelesi için bir prova niteliğindedir.

İşçi ücretlerini baskılayarak düşürmek isteyen sermaye sınıfının ve iktidarın örgütlü politik tavrına karşı ortak taleplerin kazanılması, birleşmiş bir sınıf mücadelesiyle mümkündür, gereklidir, kazanmak için zorunludur. Artık mücadele etmeden, birleşmeden tek tek sözleşmelerden iyi sonuçlar çıkarmak olanaklı değildir.

Fotoğraf: Ekmek ve Gül

Ne yapalım?

1. Ortak TİS ve grev komiteleri ile süreci yönetmek: Kamu, metal, belediye ya da otomotiv sektörü fark etmez. Kendi iş yerlerimizden başlayan TİS komiteleri ve anlaşmazlık halinde ortaya koyacağımız gücün grev komitelerini kurmak, aynı dönemlerdeki tüm ülkede TİS süreçleri eylem ve grevlerle koordinasyon, dayanışma ve mücadele birliğini sağlamak.
2. Toplu sözleşme taslağının oluşumundan imzalanma aşamalarına kadar bütün süreçlerine müdahil olmak, talepler kazanılmadığında nasıl bir mücadele programı işletileceğine iş yerlerinden karar vermek. Sendika yöneticilerinin bu kararlara uymasını karar altına almak.
3. Kadın işçilerin talepleri ek madde değil, TİS politikasının esası olması: Doğum izni, emzirme izni, ücretsiz kreş hakkı, etüt hakkı, güvenceli istihdamın sağlanması ve esnek çalışmaya, şiddete, tacize karşı talepleri yükseltmek. Ayrıca regl izni, sendikalarda temsil, iş yerlerinde taciz şikâyet hattı kurulması, hijyen ürünlerinin ücretsiz temini ve düzenli sağlık kontrollerinin sağlanması, HPV aşısı erişiminin ücretsiz hale getirilmesinin TİS taleplerinin arasında yer alması.
4. Sendikal bürokrasiyi aşmak: İş yeri komiteleri ve örgütlenmeleri ile sendikal bürokrasiye karşı mücadele etmek. İşçilerin birliğinin sözünün sendikal bürokrasinin onu yenemeyeceği güçte örgütlenmesi.
5. Sınıf dayanışması: Farklı sektörlerdeki işçilerin ortak talepleri için el zamları eylem ve mücadele birliğini sağlaması.

Tarihimizden kazanımlar

Yıllardır yerel yönetim işkolunda, gerek belediye memurlarını, gerekse de işçileri kapsayan toplu iş sözleşmelerinde (Tüm Bel Sen, Genel İş sözleşmeleri) kadın emekçilerin özgün talepleri doğrultusunda önemli kazanımlar elde edildiği bilinir. Bu kazanımlar, yasalarda düzenlenmemiş olsa da, kadın işçilerin kolektif örgütlenme, kararlı mücadele ve ısrarlı takibi sonucunda toplu sözleşmelere yansıtılabiliştir.

8 Mart'ta ücretli izin hakkı, 8 Mart ikramiyesi, işe alımlarda kadınlara öncelik uygulanması, şiddet gören kadının talebiyle sözleşme farkının kadın eşe aktarılması gibi düzenlemeler buna örnektir. İstanbul Sözleşmesi'nin yürürlükten kaldırılmasına rağmen, söz konusu sözleşme ile beraberinde çocukların ve kadınların korunmasına yönelik 6284 sayılı Yasa'nın, toplu iş sözleşmesi kapsamında TİS maddesi olarak imzalanan belediyelerde uygulanmaya devam edilmesi de yine kazanımlar

arasında sayılabilir. Ayrıca, şiddetle mücadele mekanizmalarının oluşturulması (örneğin mobbing masaları), kadın çalışanların ihtiyaçlarını gözetken sosyal hizmetlerin (kreş, etüt, yaz okulları) belediye emekçilerine ücretsiz olarak yaygınlaştırılması ve sağlık giderlerinin belediyelerce karşılanması da bu sürecin toplu sözleşme kazanımlarıdır.

Bu örnekler, kadın emekçilerin toplu sözleşme süreçlerinde yalnızca genel haklar için değil, aynı zamanda kendi özgün talepleri doğrultusunda da kazanım elde edebileceğini, hatta yasal düzenlemelerin ötesine geçebileceğini ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, kadın işçilerin örgütlenme, dayanışma ve kararlı bir mücadele ile başaramayacağı hiçbir şey yoktur. Sendikal bürokrasiye, sermaye sınıfına, onun iktidarına ve tek tek patronlara; onların saldırılarına ve kadın işçileri görmezden gelmelerine rağmen, sonunda tayin edici tek güç mücadeledir.

Fotoğraflar: Ekmek ve Gül

Toplu iş sözleşmelerinin sosyal haklar yüzü

Kadınların haklarının sistematik biçimde budandığı, hatta budanması için açıkça fırsat kollandığı bir dönemden geçiyoruz. Üstelik bu, yeni bir durum da değil. Ne zaman bir kriz, sıkışmışlık baş gösterse faturası ilk önce kadınlara kesiliyor. İlk işten çıkarılanlar kadınlar oluyor. Çocuk, hasta ve yaşlı bakımı gibi toplumsal sorumluluklar kadınların “doğal görevi” gibi gösteriliyor; sanki evin dışına çıkmaları, üretime katılmaları bir lütufmuş gibi...

Oysa kadınların üretime katılımı, toplumsal refahın da, eşitliğin de temelidir. Bugün, sendikali ve örgütlü kadınlar sadece iş güvencesi için değil; onurlu, eşit, şiddetsiz bir yaşam için de mücadele ediyor. Toplu iş sözleşmeleri de bu mücadelenin en somut kazanım alanlarından biri haline geldi. Regl izni hakkı buna güzel bir örnek. Kadın işçilerin her ay kendi belirleyecekleri bir günde kullanabilecekleri regl izni, bugün birçok sözleşmeye girdi. 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü’nün ücretli izin sayılması da öyle...

8 Mart’ta ücretli izin kazanımı

8 Mart’ın ücretli izin sayılması, regl izninin toplu iş sözleşmesi taslağına bir kazanım olarak yazdırılmasının işçi sendikaları açısından ilk örneği o dönem şube başkanı olduğum DİSK Genel İş 7 Nolu Şube ile Bornova Belediyesi’nde yaşandı. 2017 yılında belediye işçileri 696 sayılı KHK ile sözde taşerondan kadroya geçiş uygulamasında sendikasızlaştırılmış ve Haziran 2020 yılına kadar özgür toplu iş sözleşme yapma hakkı aynı KHK ile ellerinden alınmıştı. İşçilerin taleplerine sahip çıkmaları neticesinde 2018 yılında KHK’ya rağmen imzalanan sözleşmeyle hem Yüksek Hakem Kurulunun son bağıtladığı sözleşme yırtılıp çöpe atıldı hem de kadın işçiler için regl izni, 8 Mart’ta ücretli izin hakkı kazanıldı. Aynı sözleşmeyle doğum yapan kadın işçiye yasal sürenin yanı sıra ek olarak sekiz hafta ücretli izin hakkı, süt izninin iki saate çıkarılması, şiddet uygulayan işçinin maaşının altı ay süreyle eşine ödenmesi gibi önemli kazanımlar elde edildi. Bu örnek kazanımlar başka iş yerlerinde de devam etti.

Şiddetle mücadelede TİS’ler

İş yerinde yaşanan taciz, şiddet, mobbinge karşı mücadelede olduğu kadar iş yeri dışında yaşanan şiddete karşı da TİS’ler bir güvence. Şiddete maruz kalan kadın işçilerin sığınmaevlerine yönlendirilmesi, iş yerinde alınacak önleyici tedbirler ve disiplin hükümleri gibi uygulamalar gerçekleştirilebiliyor. 2020 yılında Bornova Bornova Belediyesi’nde, bu yıl Manisa

Fotoğraf: Ekmek ve Gül

Belediyesi’nde imzalanan sözleşmelerde bu konuda önemli kazanımlar elde edildi.

Örneğin; İstanbul Sözleşmesi ve İLO 190 Sayılı Sözleşme maddeleri açıkça yazıldı. Bu büyük bir adımdı bizim için. Sözleşmelere iş yerinde mobbing, taciz, şiddet, ayrımcılık olaylarının yaşanmaması için caydırıcı maddeler eklendi: Aile içi şiddete başvurduğu belirlenen işçinin ücreti ve tüm sosyal yardım alacakları altı ay boyunca eşine ödenir, işçinin iş akdi feshedilir maddesi gibi.

Kadın işsizliğine karşı maddeler

Ekonomik bağımsızlığını elde etmiş bir kadın, hane içinde yaşadığı şiddetle görece daha kolay başa çıkabiliyor. Kadına yönelik şiddetle mücadelede kadınların üretimde yer almaları hayatı önem taşıyor. Bu nedenle işçi alımlarında kadınlara öncelik tanınması, periyodik sağlık muayenelerinin, işveren tarafından karşılanması gibi maddeler aynı yıl toplu iş sözleşmesi kazanımına dönüştü. Bu maddeler kadınların hem işgücüne katılımını kolaylaştırıyor ve hem de sağlığını koruyor. Bunlar, sayılarla değil hayatlarla ölçülebilecek kazanımlar.

Sürecin öznesi olmalıyız

Bu kazanımlar; öncesinde verilen mücadeleleri bir yana bırakırsak kadınların TİS taslak çalışmalarının doğrudan

parçası olmasıyla, tek tek iş yerlerinde yürüttükleri tartışmalarla taleplerini taslak metnine ekletmeleriyle ve sonrasında da TİS taslağına sahip çıkmalarıyla mümkün oldu.

Yani tüm bu maddeler durduk yere gelmedi. Kadınlar bir araya geldi, tartıştı, önceliklerini belirledi, komisyonlar kurdu ve hep birlikte mücadele etti. Yerel sendika şubelerinde kadınlarla yapılan her toplantı, sadece bir hazırlık değil; aynı zamanda bir dayanışma alanıydı. Bu nedenledir ki toplu iş sözleşmeleri bizim için sadece ücretlerin yükseltilmesi mücadelesi değil; kadın işçilerin ekonomik, sosyal haklar kazanmasının mücadelesidir.

TİS’ler kadınların hakkına yönelik artan saldırılara karşı, kadın işçi ve emekçilerin eşitlik mücadelesinin önemli bir alanıdır. Dolayısıyla TİS’ler yeni kazanımların yanı sıra kazanılmış hakların güvenceye alınması açısından da vazgeçilmez bir yerde duruyor.

Bugün aile yılı adı altında kadınlara esnek, güvencesiz düşük ücretlerle çalışma dayatılırken, iş yaşamıyla uyumluluk adı altında kadınları aileye daha bağımlı kılacak, şiddeti ve eşitsizlikleri artıracak yasa ve uygulamalar gündeme getirilirken TİS süreçleri buna karşı mücadelelerin de bir alanı olmak zorundadır.

Çünkü biz biliyoruz: Kadınlar örgütlendikçe, taleplerine sahip çıktıkça bu saldırılar püskürtülebilir ve ne krizler ne baskılar bu mücadeleyi durdurabilir.

Kazanılmış sosyal haklardaki özel maddeler

- 8 Mart’ın ücretli izinli sayılması
- Ayda bir gün ücretli regl izni
- Doğum yapan işçiye yasal izin süresinin üzerine sekiz hafta ücretli izin hakkı
- Yasal izin süresi bir buçuk saat olan süt izninin iki saate çıkarılması
- Hamile kadınlara günlük bir buçuk saat işin başında ya da sonunda ücretli izin hakkı
- Emzirme odaları kurulması ve çocuk bakım yurtları-kreş açılması
- Çocuğunu anaokulu, kreş ve ilköğretime başlatacak olan işçiye adaptasyon sürecinde çocuklara yardımcı olması için beş iş günü ücretli izin verilmesi
- Eşi doğum yapan işçiye yedi iş günü ücretli izin verilmesi
- Mobbing uygulayan amirlere üç gün yevmiye kesintisi, tekrarlama halinde iş akdi feshi
- Kadına, çocuğa, hayvana şiddet uygulayan işçinin iş akdinin feshi, altı aylık ücret alacağı ve TİS haklarının eşine ödenmesi
- Kadınlara özel gıda kartları, belediye spor tesisleri ve spor kurslarından ücretsiz yararlanma hakkı, HPV aşısı ve mamografi gibi sağlık taramaları

Metal sektöründe toplumsal cinsiyet ve örgütlenme:

Kadın işçilerin sendikal görünmezliği

Toplumsal cinsiyet normlarının kadınları konumlandığı alan ve onlara yüklediği sorumluluklar gerekçesiyle ücretli emek sürecinde erkekler, ana aktör olarak muamele görürken; kadınlar bu senaryoda yardımcı rollerle ilişkilendirilmektedir. Bu, sendikali kadın sayısına ve sendikalardeki aktif varlığına da yansımaktadır. Kadın istihdamının erkeklere oranla az ve daha çok enformal alanlarda yoğunluk göstermesi, ev içi emeğin yalnız kadının sorumluluğu olarak algılanması, sendikaların belirli işçi gruplarının çıkarını ve sorunlarını göz ardı ettiği kanısı, kadınların sendikalar içerisindeki varlığını etkileyen sebepler arasında sayılabilir. Ancak sorun kadınlar için yalnız sendikalardeki nicel temsiliyetle sınırlı değildir.

Nicel temsil içinde yer alıyor olsalar dahi onlar için sorun, sendikalar karar alma mekanizmalarından dışlanmaları, yetersiz temsiliyetleri, kaynak dağılımı, toplu iş sözleşmelerinin (TİS) belirlenme süreci ve sendikalar bürokrasi nedeniyle hak ve taleplerinin görünmezleşmesi gibi konular çerçevesinde süregelmektedir. Sendikaların gündeminde kadınlar özelinde örgütlenme, ücretli emek sürecine dair sorunları, çıkar ve talepleri gibi konular kendine pek de yer bulamamaktadır. Dolayısıyla, kadınların yaşadığı cinsel taciz, eşitsizlik, ayrımcılık, kadın işçi sağlığı, özel alana uzanan ikinci mesai ve bakım emeği gibi kadınlara özgü birtakım problemleri göz ardı edilmektedir. Genel olarak Türkiye’de sendikalar alanında kadın varlığı ve eşitlik talebi, 8 Mart’ta uzatılan bir karanfile sıkıştırılmakta ve dönüşüm ihtiyacı perdelenmeye çalışılmaktadır.

Metal işçisi kadınlar için sendikal örgütlenme ne durumda?

24 Temmuz'da yayınlanan sendika istatistiklerine göre sendikalı işçi sayısı geçen yıla göre yüzde 3.76 oranında azalmıştır. Toplam işçi sayısı yüzde 2.74 oranında artmasına rağmen 6 iş kolunda (dokuma,

ağaç, iletişim, basın, metal ve taşımacılık) işçi sayısı azalmıştır. Bu istatistiklere göre metal sektöründe çalışan kişi sayısı 1 milyon 967 bin 585 kişiye; sendikalı işçi sayısı yalnızca 368 bin 642'dir. Buna göre metal işçilerinin yalnızca yüzde 19'u sendikalıdır.* Çalışma ve Sosyal Güvenlik

Bakanlığının 2025 Ocak ayı sendika istatistiklerine göre metal sektöründe istihdam edilen kadın işçi sayısı 377 bin 816 olup kadınların sektördeki varlığı yüzde 19'luk bir paya sahiptir. Sendikalı metal işçisi kadınların oranı ise yüzde 15'dir.**

Geçmiş yıllara göre artan kadın istihdamına rağmen genel

olarak erkek egemen bir kurguya sahip metal sektöründe niteliksel bir dönüşüm-den söz etmek oldukça zordur. Eril kurgu-nun hem sektör özelinde hem de sendika genelinde var olduğu bir yapı kadınların sendikal katılımını güç hale getirmektedir. Kadınlar genel olarak sendikal olmak ko-nusunda çekimser davranmakta; sendikal katılım gösteren kadınlar ise karar alma mekanizmalarına dahil olmaya çalıştık-larında dışlanma ve psikolojik şiddete maruz bırakılabilmektedir. Kadınlar karar alma mekanizmalarından genel olarak dışlandığından sektördeki tem-sil yetileri zayıf durumdadır.

Taslak görüşmelerinde kadınların yer almıyor oluşu, regl, tuvalet, süt izni, servis, vardiya, çocuk bakımı, kreş, sağlıklı beslenme, iş yerinde taciz, ücret eşitsizliği, kadınların ikincil konumlandırılması, kadın işçi sağlığı gibi pek çok konuda yaşanan sorunların göz ardı edilmesine neden olmaktadır. Bunlara rağmen kadınların direniş pratikleri ve örgütlü mücadele bağlamında aldıkları aksiyonlar, zaman zaman kazançla sonuçlanmakta, sendikal politikalara etki etmekte ve dolayısıyla TİS taslaklarında yer alır hale gelebilmektedir. Her ne kadar kazanımlar hâlâ sınırlı olsa da bu tür mücadelelerin sürekliliği, ücretli emek sürecinin pek çok noktasında olduğu gibi sendikal

süreçte de eşitlikçi bir dönüşüm oluşması açısından büyük bir önem arz etmektedir.

Toplu iş sözleşmesi döneminin görünmeyen: Kadın işçiler

2025 yılında TİS görüşmeleri yeniden başlarken, bu sözleşmelerin içeriklerine dair herhangi bir bilgi edinmek pek mümkün olmamaktadır. Sendikal örgütlülüğün oldukça sınırlı olduğu bir çalışma rejiminde, sadece belirli bir örgütlenme düzeyine erişen ve yasal barajların üzerinde kalan sendikalar, TİS masasına oturabilmektedir. Bu, TİS sürecinde pek çok işçinin dışarıda bırakıldığı bir mekanizmanın varlığını anlatmaktadır. Dahası TİS görüşmelerinde ne konuşulduğunu bilmek mümkün olmamaktadır. Her ne kadar kadın işçiler arasında sendikalara olan ilginin canlandığını, katılımın arttığını rakamlar*** gösterse de bir şekilde cinsiyet körü olan sendikacılık

faaliyetlerinde kadınların taleplerinin büyük bir kısmının söylenip geçilen, gerçekleştirilmesi için ısrar edilen talepler olmadığı açıktır. Kadınların sendikal süreçlerde kendine yer bulamaması, taleplerin dile getirilmesinde toplumsal cinsiyetin göz ardı edilmesine neden olmaktadır. Yıllar içinde

grup toplu sözleşmelerinde her sendikanın tedricen kadın işçilerin haklarına dair ufak tefek öneriler getirdiği görülmektedir. Ancak kabul edilen taleplerde çoğunlukla, kadın işçilere dair bir hak neredeyse görülmemektedir.

Kadınların sektördeki varlığı ve günden güne artışı, sorun ve taleplerinin gündeme getirilmesini gerekli kılmaktadır. Sıklıkla karşımıza çıkan ezberlenmiş ve kendini tekrarlayan öneriler yerine meseleye kapsamlı bir bakışla yaklaşıldığında, gebelik, regl ve süt izni gibi sınırlı başlıkların ötesine geçilerek kadın işçilerin işçi sağlığı ve iş güvenliği alanındaki özgül ihtiyaçlarına yönelik talepler geliştirilmelidir. Tüm bunların dile getirilmesi için sendikal katılım ve karar mekanizmalarında kadın temsilinin artırılması gereklidir. Türkiye'deki sendikal yapının cinsiyet körü ve ataerkil yapısının değiştirilmesi için gerekli adımların atılması umuduyla...

* <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2025/07/20250724-17.pdf>

******https://www.csgeb.gov.tr/Media/2eojuc2u/2025-ocak-tebliğ-son-hali_07-03.pdf

*** ÇSGB'nın Mart 2024 istatistiklerinde sendikalı kadın işçilerin sayısının

49.175 kişi olduğu görülürken
2025 Ocak ayı verilerin-

de bu sayının 57.203'e
çıktığı görülüyor. Bknz.

https://www.csgb.gov.tr/Media/2eojuc2u/2025-ocak-tebliğ-son-hali_07-03.pdf

Cansu Tekin

Esra Kasap

Fotoğraf: DHA

İşçi sınıfı mücadelesinin temel aracı:

Grev nedir?

Ceylan Geçgin

Grev, işçilerin kapitalistler karşısında üretimden gelen güçlerini kullanarak sermayeye karşı emeğin hakkını savunmak için başvurulan kolektif bir eylemdir. İşçiler grev kararını alırken var olan haklarını korumak ya da yeni haklar kazanmak isteyebilirler. Grevin kelime kökeni de, işe gitmeyen işçilerin Paris'te, Siene Nehri kıyısında "Place de la Grève" yani grev alanında toplanmalarından gelir. İşçi ile patron arasında ücrette anlaşma sağlanmadığında işçiler çalıştıkları işi terk ederek başta ücret olmak üzere çalışma koşullarının daha iyi olduğu işleri bulmak için o grev meydanına geri dönerlerdi.

Kapitalizmin egemen olduğu tüm alanlarda, topraklar, fabrikalar, üretim alanları bir avuç kapitaliste aittir. Geride kalan milyonlarca insan yaşamlarını devam ettirebilmek için ise emeklerini kapitalistlere satar ve onlar için üretmeye başlar. Patronlar çalıştırdıkları işçilerin yalnızca en temel ihtiyaçlarını karşılamak ister, ücret pazarlıklarını buna göre düzenler. Kimi zaman asgari ihtiyaçların altına bile pazarlık yapmaya çalışırlar. Çünkü işçilere ödemediği her kuruş kapitalistin cebine kâr olarak kalır. İşçiler ise daha iyi bir yaşam sürmek için, daha iyi bir ücret almak için kapitaliste karşı mücadele etmek zorundadır. Bu mücadelede ise kapitalistlerin gücünü sarsan bir araca sahiplerdir. Greve! İşçiler birleşerek çalışmayı reddettiğinde çarklar durur, üretim aksar, kapitalist ise kâr edemez. O yüzden grevdeki işçiler gerçek gücün üretim araçlarına sahip kapitalistte değil, üretime katılmayarak sistemi durdurma gücü olan kendilerinde olduğunu anlayabilirler.

Greve katılan işçiler kendi birliklerinin karşılarındaki patron karşısında gücünü görmekle kalmazlar. Patronların ne kadar örgütlü ve birlikte hareket ettiklerini görürler, bir sınıf olarak kâr hırsı ile hareket eden kapitalistlere karşı, işçilerin de sadece kendi iş yerlerinde değil, topyekün mücadelesinin de birleşmesi gerektiğini anlarlar. Grev aynı zamanda devletin rolünü de açığa çıkarır. Siyasi iktidar temsilcileri patronlar için işçilerin grevlerini yasaklayabilir, devletin kolluk güçlerini işçilerin karşısına çıkarabilir.

Yasada adı var fiilen yasak

İşçiler devleti kendilerinin karşısında, patronun yanında gördüklerinde mücadelenin yalnızca bireysel iş sorunlarını hedefleyerek sürdürülemeyeceğini anlar. Çünkü grev karşısında patronların ve onların siyasi temsilcilerinin kol kola girerek işçilerin karşısında durması, emek sömürüsü düzeninin siyasal baskılarla korunduğunu açıkça gösterir. Türkiye'de grev hakkı

Fotoğraf: Ekmek ve Gül

anayasal bir hak olarak tanınıyor ama işçiler bu hakkı kullanmak istediklerinde karşılarında yasal, idari ve patronların fiili engellemelerinin yanında bir de işçileri yüz üstü bırakan sendikal bürokrasiyi de buluyorlar. Günümüzde çoğunlukla toplu iş sözleşmesi süreçlerinin bir parçası olarak yürütülen grev mücadelelerini Türkiye'deki örnekleri ile de görüyoruz. Kapitalist, sözleşme süreci geldiği zaman deyim yerindeyse işçilerin ücretlerini artırmak istemez. Eğer sözleşme sürecini kapsayan 60 gün içinde patron ile işçilerin üyesi olduğu sendika arasında bir anlaşma sağlanamazsa, süreç arabulucuya gider. Burada da uyuşmazlık tutanağı tutulduğunda sendikanın grev kararı almaktan başka seçeneği kalmaz. Grev sürecindeki bir fabrikada üretim yapılamaz, depolarındaki ürünler piyasaya sürülemez. Patron çalıştırmak üzere işçi (grev kırıcı) getiremez. Tüm bunların sağlanabilmesi için işçiler "grev gözcüsü" önlükleriyle 24 saat nöbet tutar. Dünya ve Türkiye tarihinden grev örneklerini inceleyerek de kapitalistlerin karşısında işçilerin kolektif mücadelelerine ve sınıf olarak hareket etme deneyimlerine dair birikimleri görebiliriz. Kimi grev ve direnişleri bu bağlamda hatırlatmak hafızalarımızı tazelemek açısından iyi olur.

Ekmek ve Gül grevi

1912'de Lawrence, Massachusetts'te çoğunluğu genç göçmen kadınlardan oluşan 25 bin kadın işçi, ücret kesintilerine karşı "Ekmek ve gül istiyoruz" sloganıyla greve çıktı. Kötü çalışma koşullarına ve yoksulluğa karşı başlayan grev, devletin ve kapitalistlerin sert müdahalelerine rağmen işçilerin örgütlü mücadelesiyle başarıyla sonlandı. Grev, ücretlerde yüzde 15 artış, fazla mesai için çifte ücret ve greve katılan işçilere karşı misilleme yapılmayacağı taahhüdüyle sonlandı. Grevin etkisiyle bölgede birçok işçinin ücretlerinde artış yaşandı. Bu zafer, Amerikan işçi hareketinin en kararlı ve kitlesel kazanımlarından biri olarak tarihe geçti.

Flormar direnişi

2018'de Kocaeli Gebze'deki Flormar fabrikasında sendikaya üye olan 132 işçi, çoğu kadın olmak üzere, işten çıkarılınca direnişe geçti. İşçiler, "Flormar değil direniş güzelleştirir" sloganıyla sekiz ay boyunca fabrika önünde kararlı bir mücadele yürüttü. Polis baskısı ve işverenin geri adım atmamasına rağmen direniş, kadın işçilerin örgütlü gücünü ve dayanışmasını görünür kıldı. Yasal bir kazanım elde edilemese de Flormar direnişi, Türkiye işçi hareketi tarihinde sembolik bir yer edindi.

Chinatool grevi

Gebze'deki Chinatool fabrikasında çoğunluğu kadın olan işçiler, yüzde 25'lik ücret zammını reddederek yüzde 105 zam talebiyle greve çıktı. Küçük parçaların üretimi için "küçük eller" diyerek kadın emeğini sömüren firma, Birleşik Metal-İş üyesi işçilerin direnişiyle karşılaştı. Kadın işçiler "Susmuyoruz, korkmuyoruz, itaat etmiyoruz" diyerek patron ve arkasındaki sermaye ittifakına karşı greve çıktı. Üç günün ardından ise grev, ücret ve koşullarda iyileştirmeler ile sonlandı.

Özak Tekstil direnişi

Özak Tekstil'de çoğunluğu kadın olan işçiler, düşük ücretler, kötü çalışma koşulları ve hakaretlere karşı BİRTEK-SEN çatısı altında direnişe geçti. Bir dakikada ürettikleri pantolonun aylık maaşlarına denk geldiği bir sömürü düzenine başkaldıran işçiler, «kölelik» koşullarına karşı sendikayla tanışarak mücadele etmeye başladı. Direniş, kadın işçilerin kendilerini ifade etmelerini, değişimlerini ve çevrelerini dönüştürmelerini sağladı. Devletin jandarma eliyle patronu korumasına rağmen işçiler, dayanışmadan güç olarak mücadele ettiler.

Orman yangınları gözyaşıyla sönmez

Nazife Yaşar
İstanbul-Sultangazi

Şarköy'ün dumanı Trakya'nın semalarını karartmakla kalmadı, Çanakkale'yi de kapladı. Daha geçtiğimiz günlerde Ödemiş'te başlayan yangın İzmir'i alev alev yaktı. Bursa Gürsu'daki yangın günlerdir sürüyor; bundan kısa bir süre önce ise Eskişehir'deki yangını söndürmeye çalışan 10 kişi hayatını kaybetti.

Çoğumuz haberlerden, sosyal medyadan içimiz kan ağlayarak bu yıkımı çaresizce izliyoruz. Kadınların da günlük konuşmalarının ana gündemi yangınlar oluyor haliyle. Kimi kadın, ekranın karşısında saatlerce ağlayarak yangın haberlerini izlediğini söylüyor, kimi o görüntülerin psikolojisini bozduğunu, bu nedenle haberlerden uzak durduğunu dile getiriyor. Kimi, "Taşradaki çevre eylemlerine büyük şehirlerde yaşayanları nasıl dahil ederiz?" sorusuna kafa yormuş. Kimi, yangın söndürmedeki beceriksizlikleri görünce memleketin hepten yaşanmaz bir yer olduğunu düşünüp korkunç bir güvensizliğin içine düşmüş. Kimi öyle acı duymuş ki "Evladımı kaybetmişim gibi, acıdan öldüğümü düşündüm" diyor. Kimi, yangınların söndürülebileceğine olan umudunu yitirmiş, "Allah yardım etse de güzel yağmurlar verse" diye bekliyor. Kiminde korku ve güvensizlik öyle bir noktaya gelmiş ki iktidarın -başka ülkelerdeki iktidarların da - yanlış iklim politikaları nedeniyle sadece ormanların değil, yakın bir zamanda dünyanın sonunun geleceğini düşünüyor.

Görüşüğüm onca kadın, bir tanesi hariç, "Ne yapabilirim?" diye sormuyor. Kendi gücünü başkalarıyla bir araya getirerek büyütebilmenin yollarını aklının ucuna bile getirmiyor. Haberleri izlemeyen kadın arkadaşlara soralım: Siz izlemeyince ormanlar yanmayacak mı? Acı duyan kadın arkadaşımız, acı duymak çok insanı evet ama ağlayarak neyi çözebiliriz? Ee, meteoroloji de "Yakında yağmur yok" diyor... Ne yapalım çaresizce bekleyelim mi?

Peki bu sorun İzmir'in, Eskişehir'in, Bursa'nın bir ormanında değil de evimizin mutfağında olsaydı ne yapardınız? Örneğin elektrik süpürgesini fişten çekerken fiş kablolarla dışarı çıktı. Uzun uğraşlardan sonra yerine koyamadınız. "Ya çocuk elini sokarsa ya da bir kıvılcım falan fırlayıp bir yeri yakarsa?" diye en-

Fotoğrafi: Evrensel

'Yanan ormanlar kilometrelerce uzağımızda olsa da aslında tehlike, mutfagımızdaki priz kadar yakın.'

dişelenmeye başladınız. Ne yaparsınız? Saydığımız olumsuzlukların gerçekleşip acı haber konusu olmayı mı beklersiniz yoksa bir elektrikçi çağırıp sorunu gidermeyi mi düşünürsünüz? Yanan ormanlar kilometrelerce uzağımızda olsa da aslında tehlike, mutfagımızdaki priz kadar yakın.

Orman yangınları neden çıkıyor?

Resmi veriler, 2025'in sadece ilk 6 ayında Türkiye'nin dört bir yanında 3 bin 181 yangın çıktığını gösteriyor. Bunların 1351'i ormanlık alanlarda, 1830'u ise orman dışı alanlarda (tarım, kırsal) meydana gelmiş. Çarpıcı olansa bu yangınların yüzde 20-25'inin elektrik hatlarından kaynaklanması. Peki nasıl oldu da elektrik tellerimiz ağaçlarımızın celladına dönüştü? Aslında nedeni çok basit: 2023'te dağıtım şebekelerinin tamamının özelleştirilmesi. Hem de 15 yıllık ihalelerle. Tek amacı kâr olan şirketler, değil devletin denetlemesine izin vermek, bakımı bile sıfırladılar.

Peki bu bakım çok mu pahalı? Hatları yer altına almanın kilometre maliyeti 1,2 milyon lira. Oysa 2025'te sadece Diyarbakır'daki bir yangının verdiği zarar 2,3 milyar lira! Ayrıca yapan yapıyor; Kaliforniya, 2018'den beri riskli hatları yer altına alıyor. Türkiye'de ise sadece yüzde üçlük bölüm yer altında gömülü. Bu önlemler alınmadığı için, ağaçlara sürtünen veya birbirine çarpan kablolar, kuru otları iki saniyede tutuşturuyor.

Celladın bıçaklarını bileyen ise özelleştirme...

Devleti şirket gibi yönetirsen olacağı bu

2025'te yangınlara müdahale eden toplam 14 kişi hayatını kaybetti. Hayatını kaybeden on kişi, Eskişehir'deki yangınla mücadele eden orman işçileri ve AKUT gönüllüleriydi. Bu süreçte ise Tarım Orman Bakanlığına bağlı Orman Genel Müdürlüğü'nün, "tasarruf" gerekçe gösterilerek gerekli koruyucu ekipmanlarının ve kara aracı kiralamalarının iptal edildiği ortaya çıktı. Orman Genel Müdürlüğü, 2025 yılı için kendine ayrılan 45 milyar 494 milyon liralık bütçenin sadece 15 milyar 863'ünü harcadı, hatta Evrensel Gazetesinde yer alan bir habere göre, müdürlük 2020-2024 yılları arasında bütçesinin bir kısmını faize yatırarak kâr elde etti. Bir devlet kurumunun, hizmet etmesi gereken halkı değil, kârı baz alarak hareket etmesi, bizim bugün böyle bir yıkım tablosuyla karşı karşıya kalmamızla sonuçlandı.

Dolayısıyla televizyonda izlediğimiz, sosyal medyada dolaşırken denk geldiğimiz felaket manzaraları, ne bir tesadüf ne de "Allah'ın işi." İnsanların, hayvanların, ağaçların hayatını hiçe sayarak sadece ve sadece kâr odaklı hareket eden bir devletin ve onun hizmet ettiği sistemin bir sonucu. Bu yüzden öfkemizi içimize atmamalı, özelleştirme politikalarına ve denetimsizliğe yönelen-

dirmeliyiz. Bizlerin ürettiği zenginliğin, suyumuzun ve canımızın korunması için harcanması bizim elimize. Bunu sağlayabilmek için umutsuzluğa kapılan, içi yanan kadınlarla bugünden yan yana gelmenin alanlarını oluşturmak her birimizin sorumluluğu.

5 yılda 55 bin futbol sahası büyüklüğünde orman yandı

Orman Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre, son 5 yılda 12 bin 604 yangın çıktı ve bu yangınlarda yaklaşık 55 bin futbol sahası büyüklüğünde orman alanı yandı. Meydana gelen bu yangınların yüzde 13'ü yıldırım düşmesi gibi doğal sebeplerden, geri kalan yüzde 87'si ise kasıt, ihmal yani insan kaynaklı. Bütün bunlara tepki duymak için ormanın yamacında köyümüzün olması gerekmiyor. Muğla'nın bir köyünden kalkıp Mecliste görüşülen maden yasasına karşı çıkmak için Ankara'ya giden 80 yaşındaki kadın bizim için de mücadele ediyor. Meclisin önündeki basın açıklamasında elindeki zeytin ağacının dalını gösterip "Bu biterse yaşam biter" diye feryat etmesi boşuna değil. Evinde oturup ağlayabilirdi ya da "Bu yaşımda nereye gideceğim?" diye düşünebilirdi. Ama o, Meclisten geçirilmeye çalışılan yasayı duymuş, o yasanın toprağına, suyu, havasına zararlarını görmüş ve yanına kendisi gibi, kötülüğü fark edenleri de alarak düşmüş yollara. Şimdi, yollarımızı birleştirme zamanı.

Doğa talanına, ucuz emek sömürüsüne karşı mücadeleleye

Ekinsu Devrim Danış

AKP iktidarının hiçbir döneminde, çevre, enerji ve maden alanlarında bu kadar yoğun, bu kadar arka arkaya ve bu kadar pervasız yasa değişiklikleri yaşanmamıştı. Her bir düzenleme aslında aynı temel hedefe kilitleniyor: Metalaştırılmamış tek bir metrekare kalmasın; “kamulaştırma” adı altında el koyma hızlansın; yabancı tekellerle onların yerli ortaklarının kâr ve rant hırsının önünde en ufak bir hukuki pürüz bile kalmasın.

Kamuoyunda “süper izin yasası” olarak bilinen son torba yasa da bu niyetin en güncel tezahürü. “Enerjide dışa bağımlılığı azaltmak”, “yeşil dönüşüm”, “yerli ve milli enerji” gibi yaldızlı ambalajlarla servis edilen bu yasa, gerçekte emperyalist ülkelerin tekelli burjuvazisinin ihtiyaç duyduğu hammadde ve enerjiyi Türkiye’nin dağından, deresinden söktüp alma işini daha da kolaylaştıran bir düzenleme. Ucuz, denetimsiz, sömürüye açık ve yasal direnç noktalarından arındırılmış bir kaynak coğrafyası yaratmak: Asıl mesele bu.

Yasa gündeme gelir gelmez maden ve enerji şirketlerinden art arda övgü dolu açıklamalar geldi. Türkiye Madencilik Derneği ve TÜPRAG Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet Yılmaz’ın şu sözleri, ne bir fazla ne bir eksik, bütün bu düzenin iştahını özetliyor: “Türkiye, bu kritik minerallerin bazılarında önemli rezervlere sahip olmasına rağmen, bunları yeterince etkin bir şekilde değerlendirememektedir.”

İdeal çöp coğrafya

Türkiye’de maden ve enerji alanlarında yaşanan hızlı değişim, yalnızca maden şirketlerinin doymak bilmezliğiyle açıklanamaz. Mesele daha büyük: Bu, dünya ölçeğinde yeniden şekillenen emperyalist maden ve enerji rejimlerine Türkiye’nin hızlandırılmış entegrasyon süreci. “Kritik mineraller” etrafında şekillenen bu yeni küresel iş bölümünde Türkiye’ye biçilen rol, artık iyice açığa çıkmış durumda: Ucuz hammadde tedarikçisi, kuralsız sömürü bölgesi ve çevresel yıkım artıklarını depolamak için ideal bir “çöp coğrafya.”

Bu tabloda Maden Kanunu’nda yapılan son değişiklikler de boşuna değil. Artık Cumhurbaşkanlığı kararıyla “stratejik maden” ilan edilen bölgelerde, acele kamulaştırma adı altında doğrudan şirketlere arazi tahsisı yapılabilecek. Yani yasa, doğrudan şirketin kazmasını yasanın imzasına çevirmiş durumda. Tüm bunlar ise ne yerli ne milli: Bu saldırı dalgası, Avrupa Birliği’nin “Kritik Hammad-

Çelişiyor gibi görünen çıkarlar aslında birleşik bir mücadelenin zemini mi?

Maden ve enerji şirketlerinin yarattığı yıkıma karşı yürütülen direnişlerde sıkça tanık olduğumuz bir tablo var: Köylüler ile maden ya da termik santrallerde çalışan işçilerin karşı karşıya getirildiği anlar. Akbelen direnişi, bu çatışmanın en görünür örneklerinden biri. Kadınlar “Ormanımı, toprağımı vermem” diyerek yaşam ve geçim alanlarını savunurken; şirketler ve sendikal bürokrasi el ele vererek işçileri “ekmek kapısı” söylemiyle bu direnişin karşısına konumlandırıyor. Böylece sermaye, köylülerin yaşam hakkı ile işçilerin güvenceli iş talebini birbirine zıt çıkarlar gibi sunuyor.

Oysa şirketler önce köylünün geçim kaynaklarını ortadan kaldırıyor; ardından sundukları tek seçenek ise güvencesiz, sendikasız, sağlığı tehdit eden ve günden güne tüketen bir “ekmek kapısı” oluyor. Solmuş ciğerler, meslek hastalıkları ve her an işten atılma korkusu, işçilerin gündelik gerçeğine dönüşüyor. Bu yıkımın arkasında ise kâr ve rant uğruna kol kola yürüyen üçlü duruyor: yabancı tekeller, onların yerli işbirlikçileri ve tüm bu sömürüye zemin hazırlayan saray rejimi! Peki hiç ışık yok mu? Var!

deler Yasası”yla, ABD’nin “Green New Deal” projeleriyle ve Çin-Rusya hattına karşı kurulan stratejik hammadde hatlarıyla birlikte okunmalı.

Durum böyle olunca, sermayenin talepleri de ardı arkası kesilmiyor: Daha fazla teşvik, daha az denetim, daha çok ayrıcalık. Son dönemde çıkarılan yasa düzenlemeleri işte bu bağımlılık ilişkisini hukuki zeminle perçinliyor. “Enerjide dışa bağımlılığı azaltmak” gibi aldatmaca iddialarla meşrulaştırılan her bir adım, aslında hem yerli hem yabancı sermayeye daha da büyük imtiyazlar tanıyor. Bağımlılığı azaltmak bir yana daha da derinleştiriyor.

Bu nedenle karşımızdaki tablo, ne yalnızca ilgili köyleri ilgilendiren yerel bir sorun ne de salt bir çevre meselesidir. Bir bütün olarak ülkenin bağımlılığını kalıcılaştıran ve alın teriyle geçinen tüm emekçilerin yaşamını ilgilendiren, geleceğini gasb eden katmanlı bir saldırı programıdır. Bu yüzden, bu saldırının durdurulması, yalnızca köylülerin ya da yaşam alanı savunucularının omuzlarına bırakılabilecek bir mesele değildir.

Tekelci kapitalizme karşı birleşik mücadele

Akbelen’de toprağını, zeytinliğini, suyunu savunan köylü kadınlar ile İzmir’de TPI Composites fabrikasında düşük ücretle, güvencesiz ve sağlıksız koşullarda çalışan kadın işçilerin mücadeleleri, sözde “çıkarcı çatışması”nın maskesini düşürüyor.

Amerikan tekeli TPI’de rüzgar türbini kanatları üreten kadın işçiler, “karbonsuz ekonomi” ve “yeşil dönüşüm” adı altında, KOAH, astım ve diğer meslek hastalıkları pahasına çalıştırılıyor. Temiz enerji yalanıyla emeği ucuz sömürülüyor; solunum yolu hastalıklarıyla, güvencesizlikle ve sağlıksız koşullarla baş başa bırakılıyor. Diğer yanda ise, “kiri enerji” adına toprağına, suyunu ve yaşamına el konulan köylü kadınlar direniyor.

Ucuz emek ve hammadde dayalı birikim modeliyle genişleyen tekeli kapitalizmin her halkasında patlak veren bu direnişler, yalnızca Akbelen ya da TPI ile sınırlı değildir; Queen

Fotograf: ANKA

Tarım işçilerine ve memleketin dört bir yanında cirit atan yabancı tekellere ait fabrikalarda süren grevlere kadar genişleyen ortak bir mücadele zeminine işaret ediyor.

Bu mücadeleler doğrudan doğruya tekeli kapitalizme; doğayı ve emeği birlikte tahakküm altına alan düzene karşı sınıfsal ve anti-tekeli bir hatta birleşebilir. Bu buluşma bugün tam anlamıyla gerçekleşmiş değil; ancak potansiyeli,

önümüzdeki dönemin en stratejik mücadele olanaklarından birini barındırıyor.

Enerjide dışa bağımlılığa karşı çıkmak; yalnızca toprağını korumak ya da iş yerinde nefes alabilmek için değil, aynı zamanda sendikali, güvenceli ve sağlıklı koşullarda insanca yaşamak için verilen ortak bir mücadeledir. Kamu kaynaklarının sermayeye peşkeş çekilmesine, doğanın ve emeğin birlikte metalaştırılmasına, yerli-yabancı tekellerin el birliğiyle yürüttüğü bu talan düzenine karşı durmak, bugün her zamankinden daha zorunlu ama aynı zamanda daha da mümkündür.

Ve işte bu mücadeleler, eğer birleşebilirse – Akbelenli köylü kadınların, termik santral işçilerinin, TPI’de çalışan kadın işçilerin mücade hatları gerçekten ortaklaştırılabilirse – o zaman bu topraklarda ne yerli, ne Kanadalı, ne Amerikalı tekeli... Vız gelir, tırs gider!

Fotograf: Seda Elhan

‘Bir karış toprağımızı bile vermeyeceğiz’

Hatice Engin
Balıkesir

Cennetin tanımı bu olsa gerek, demiştik yol boyunca. Bolluğun, bereketin tepeden tırnağa yeşille dönmüş cömertliğiyle gördüğümüz manzara. Ormanları, balıklı dereleri, adım başı çeşmeleri, kestane ağaçlarıyla Madra tarifiş güzeldi.

Maden için yapılıyordu yollar. Her taraf toz toprak içindeydi. Kepeçler, ağır yüklü iş kamyonları, ormanlık alanda kesilmiş ağaçlar, madenin daha başlangıç aşamasında doğaya yaptığı tahribatın yanı sıra, Madra’ya yapılacak büyük ihanetin boyutlarını ortaya koyuyordu.

Aradan üç yıl geçti. Köye geldiğimizde, tüten sobadan çıkan dumanının genzimizi yakan kokusu karşılamıştı köy kahvesinde bizi. Açık pencerelerden dolan temiz havaya eşlik eden gay ve ortamın samimiyeti, sohbeti kolaylaştırmıştı.

Faaliyete geçen madende çalışan gençler, kahvenin en uç köşesindeki büyük masada oturmuş lafa söze katılmıyorlardı ama konuşulanları dikkatle dinliyorlardı. Yaşlıların yüzünde, yılların yorgunluğunun yanı sıra, anlatılana karşı duyulan kaygı vardı. Madenci sahipleri önlerindeki sigara paketini göstererek, “Maden bundan daha az zarar verecek size” demişlerdi başlangıçta. Havaya, toprağa karışacak zehirden, derelerinin kurumasından, hastalıklardan bahsetmemişlerdi onlara. “Derelerde balık tutardık” derken çok değil; üç beş sene önceden bahsediyordu kapıya yakın oturan bir köylü. Maden sahasını genişletmek isteyen şirket, şimdi de meraları boşaltmalarını istemişti onlardan.

Cami duvarının dibindeki bankların önünde toplanmış köyün kadınları. Serpiştiren kara ve ayaza inat dağılmamışlardı. Gelen jandarmaya, “Vermeyiz meramızı” diye itiraz etmişlerdi. Budakları düzeltilmiş kalın bir ağaç dalına yaslanmış Gülsüm, uzaktan görünen cehennem çukurlarına, çoraklaşmış yamaçlara bakarak, “Dedelerimin mezarı burada” diyordu. Gülsüm, gelin gelmişti bu yaylaya. Kaç koyunu doğurtmuş, kaç kuzuyu kavuşturmuştu annesinin süt dolu memesiyle. Yayladaki çeşmeden su taşımıştı güğümlele de omuzları yara olmuştu. Kuzularla beraber büyümüştü kendi kuzularını bu dağlarda.

Doğrulurken bir eliyle de ağırnan beline güç

Fotograf: Yücel Kursun

verdi. Başından kaymak üzere olan yün şalını düzeltti, “Nereye gideriz bu saatten sonra” diye düşündü. Köyünden gayrı, her yer yabandı onun için. Zeytin ağacına ilişti gözü. Soluklandığı gölgeydi, aştı, bereketti. Kimin eli, vicdanı keserdi?

Silahın namlusunu doğrultan jandarmaya “Biz düşman değiliz” diye bağırdı. Kaşlarını çattı, “Vermem” dedi inançla.

“Bir karış toprağımızı bile vermeyeceğiz” dediler kadınlar hep bir ağızdan.

İşte o an Madra’da ses sese karıştı, bulut oldu, yağmur oldu düştü dağlara. Toygar kuşu dile geldi, keklığın kanadı titredti, deli burçak yandı, döndü ağıladı.

Efelendi oğullar. Yazmasındaki oyaya umudun adını yazdı kızlar.

Kuşandı direnci dağlar Madra’da .

‘Taş ocağı büyümesin, hayat küçülmesin!’

Elif Akçanerik
Aydın-Söke

Akçakonak köylüleri olarak yıllardır doğayla iç içe, toprağımızı ekip biçerek, zeytinimizden geçinerek yaşıyoruz. Ama bugün bu yaşam doğrudan tehdit altında. Çünkü köyümüzün hemen yakınındaki taş ocağı, şimdi kapasite artışına giderek evlerimize kadar yaklaşmak istiyor.

Zaten yıllardır ocağın tozuyla, gürültüsüyle boğuşuyoruz. Üstüne bir de kapasite artışıyla bu tehdidin evimizin içine kadar sokulmasına asla sessiz kalamayız. Bu yalnızca çevresel bir sorun değil; bir yaşam hakkı meselesidir.

ENT Madencilik’in yapmak istediği bu genişlemeye karşı tüm köylüler olarak bir araya geldik. Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü’ne verdiğimiz dilekçeye gelen cevapta sürecin devam ettiği ve topladığımız imzaların dikkate alınacağı belirtildi. Bu, bizlere sesimizin duyulduğunu gösteriyor. Ama biz sadece duyulmak değil; dikkate alınmak, yaşam alanlarımızın korunmasını istiyoruz.

Köyümüzde birlik ve dayanışma var. Taş ocağının tozuna karşı direncimiz, bir arada oluşumuzda. Biz bu mücadeleyi doğamız, sağlığımız ve geleceğimiz için sürdüreceğiz. Bu sürecin sonuna kadar takipçisi olacağız.

Sesimizi Ekmek ve Gül aracılığıyla duyuruyoruz: Biz haklıyız, biz güçlüyüz, biz bir aradayız. Taş ocağı büyümesin, hayat küçülmesin!

Fotograf: Evrensel

Bir Dardanel izlenimi:

Çalınanlar işçilerin çantasında değil, patronların kasasında

Dilek Tunç
İstanbul-Ümraniye

Geçtiğimiz günlerde İstanbul Dudullu Organize Sanayi Bölgesindeydik. Çıkış saatine denk geldiğimizde Dardanel fabrikasında çalışan kadın işçilerin, mesai sonrası çanta aramasına maruz kaldıklarına tanık olduk. Bu manzara, 1968’de lastik işçilerinin öncüsü Rıza Kuas’ın sözlerini anımsattı: “İşverenlerin, işçilerin üstlerini araması, işletmecilik ile ilgisi olmayan; tamamen işçiyi horlamak, ezmek, ikinci sınıf bir vatandaş haline getirmek maksadını gütmektedir.”

Aradan 55 yıl geçmiş ama sahadaki manzara değişmemiş gibi: Patronlar büyümüş, şirketler değer kazanmış, dış yatırımcılar artmış. Ama işçiye -özellikle de kadın işçiye- düşen yine aynı: Angarya, baskı, denetim, geçim derdi. Üstelik bu uygulamalar artık saklanma gereği duyulmadan, pervasızca yürütülüyor. Fabrika çıkışında kısa bir sohbet ettiğimiz bir kadın işçi şöyle diyordu: “Kaybolan konserveleler değil, bizim emeğimizin karşılığı...”

Dardanel’in kârı işçi kadının azabı

2020 yılında Dardanel, Çanakkale fabrikasında işçileri “Kapalı Devre Sisteme” geçirdi. Kovid-19’lu çalışanlarla sağlıklı olanları aynı yaşam alanında tuttu. Evden çalışma çağrılarını yapılrken, Dardanel işçisine “Çalışmazsan iş yok” dedi. Kadın işçiler, “Gündüz pestilimiz çıkıyor, akşam eve zor gidiyoruz” diyerek yaşadıkları baskıyı anlattı. Sendikal faaliyetler ise “ya iş ya sendika” baskısıyla engellendi.

2024’e geldiğimizde, Dardanel hisselerinin yüzde 17’sinin yabancı yatırımcılara satışı gündeme geldi. Temmuz ayında asgari ücrette zam yapılmazken Dardanel’in kârı artmaya devam etti. Ayrıca NATO ile yapılan beş yıllık tedarikçilik anlaşması kapsamında 2024’te ilk sipariş alındı.

Kadın işçilerin çantası neden aranıyor?

Fabrikada çanta taşıyan ve aramaya maruz kalanların büyük çoğunluğu kadın. Bir çantanın içindekileri aramakla sınırlı kalmayan bu kontrol, kadınlara yönelik baskının bir parçası. Kadın işçi hem emeğiyle hem bedeniyle denetleniyor; hem üretimde daha fazla yük üstleniyor, hem de güvenlik kontrolünden geçerken aşağılanıyor. Üstelik bu baskının bir arka planı daha

var: Kadın işçilerin, öğle yemeklerinden artırdıklarını eve götürmesi yeni değil. Kadın işçilerin çocuklarına alamadıkları besinleri kendi öğle yemeğinden fabrikadan taşımaya çalıştığı biliniyor. Ama işveren için bu, bir “güvenlik meselesine” dönüşüyor. Böylece kadın işçilerin çantaları, her çıkışta potansiyel suç delili gibi görülüyor. Yani bu arama, yalnızca iş güvenliği değil, yoksulluğun kadın bedenine yüklediği bir utancı denetleme pratiği halini alıyor.

Kadın işçilerin gücü: Bugün ne yapmalı?

Bu noktada asıl sorgulanması gereken, kadın işçilerin çantası değil, patronun büyüyen serveti. Çünkü çalınanlar işçilerin çantasında değil; işçinin ürettiği değerden el konanlar, işçinin üretip işçiden esirge-

nenler patronların kasasında. Bu düzeni ayakta tutan ne sadece patronlar ne de dış yatırımcılar. O çarkı döndüren, sabah fabrikaya giren, öğle arasında yorgun düşen, akşam çantası aranan kadın işçinin emeği. Bu emek, örgütlü olduğunda bu çarkı değiştiren bir güce dönüşüyor.

Sayılar ne diyor?

Dardanel’in 2024 faaliyet raporundan bazı çarpıcı veriler, 2023 yılına kıyasla:

- Üretim miktarı yüzde 7 arttı.
- Satışlar yüzde 21 artarak 10 milyar lirayı geçti.
- Brüt kâr marjı 2023 yılında aynı dönem yüzde 30 iken 2024 yılında yüzde 35’e yükseldi.
- Şirket varlıkları bir yılda 9,8 milyardan 11,3 milyara çıktı.
- 2023’te 1618 olan mavi yaka çalışan sayısı, 2024’te 1535’e düştü. Yani daha az kişiyle daha fazla üretim yapıldı.

Fotoğraf: Evrensel

Kamu Çerçeve Protokolünün yılan hikayesi

Bir kamu işçisi
Ankara

2025 Kamu Çerçeve Protokolü (KÇP) için kamu çalışanlarının temel beklentisi, ekonomik koşullarının ağırlaştığı ve alım gücünün azaldığı bir dönemde daha adil ve refah artırıcı bir düzenleme. Ama bu süreçte işçi ve işveren tarafı yüz binlerce kamu işçisinin toplu iş sözleşmesini altı yedi ay kadar bekleterek işçilerin enflasyon karşısında daha fazla ezilmesine sebep oldu.

Kamu işçisi 2024 ücretiyle geçinmeye çalışıyor

Ev kirasından temel tüketim ürünlerine,

yol parasına vb. her şeyin fiyatı artarken işçiler hâlâ 2024 yılında aldığı ücretle yaşamını idame ettirmeye çalışıyorlar. Kamu işçisi, özellikle son günlerde yangınlarla mücadele ederken canını tehlikeye atıyor. Yangında, tarımda, yolda çalışan işçi aidatını, vergisini tam ödemekteyken altı aydır bir türlü toplu iş sözleşmesine zam belirlemeyen hükümet ve hükümet yanlısı sendikalar işçi ile dalga geçiyorlar. Kamu işçisinin çalıştığı koşullara bakmadan sefaletle mahkum etmeye çalışıyorlar. Enflasyon zammı işçiyi sefaletle mahkum etmek demek

Toplu iş görüşmelerinde kamuoyuna şeffaf bir açıklama yapamayan yetkili sendikalar işçilerle alay eder gibi “Bu hafta anlaşamadık bir dahaki hafta tekrar masa-

ya oturacağız” diyerek insanların sabrını zorluyorlar. Danışıklı dövüş olan bu durumdan emekçiler artık bıktı, usandı.

1800 taban yevmiyenin üzerine yüzde 50 zam, ilk altı ay için yüzde 25 diğer aylar için yüzde 10 ve artı refah payı istemişlerdi. Ama hükümet üçüncü görüşmede sadece yüzde 24 ve diğer altı aylar için enflasyon zammına ikna olmuş görünüyorlardı ki bundan da vazgeçildi. Bu görüşmeler yılan hikayesine dönmüş durumda. Enflasyon zammına ikna olunursa işçiyi sefaletle mahkum etmiş olurlar.

Parça parça değil toplu grev olmalı
Bazı sendikalar geçen haftalarda parça parça iş bırakma eylemi kararı aldılar. Ancak grev kararı toplu bir şekilde alın-

malı ki işçinin sesi ve talepleri daha net anlatılmalı.

Bizler kamu işçisi olarak başta taban ücret talebi, ücret zamları, primler, vergi diliminin kalkması, tayin hakkının verilmesi, meslek kodunun çözülmesi, sosyal haklarımızın daha adil olması gibi taleplerimizin farkında olunacak şekilde sürecin en iyi şekilde sonuçlanmasını talep ediyoruz.

Kamu işçisi KÇP’nin bir an önce sonuçlanmasını bekliyor. Enflasyon altında ezilen, her geçen gün kredi kartları katlanan, evini geçindirmek zorunda kalanlar biziz. Biz de bu sendika ağaları bizler için ne karar alacaklar diye bekliyoruz! Artık işçinin sabrı kalmadı. Sefalet ücretini kabul etmiyoruz! Kamu işçisi GREVE!

Fotoğraflar: RDNE Stock

Aile yılı soslu yarı zamanlı çalışma yemeğine karnımız tok

İktidar, memurlara yarı zamanlı çalışma uygulamasını 'aile yılı' sosu ile önümüze sunuyor. Peki kamu emekçileri bunu yiyecek mi?

Eğitim emekçisi bir kadın

Ankara-Sincan

Memurlara çocuğu ilkökula başlayana kadar yarım çalışma hakkı tanıyan karar Resmi Gazete'de yayınlandı. Haber basın-da "Erdoğan'dan memurlara yarı zamanlı çalışma müjdesi" diye duyuruldu. Biz de Sincan'da çalışan ve okul çağına gelme-miş çocuğu olan öğretmenlere bu düzen-leme ile ilgili ne düşündüklerini konuştuk.

'Kadınların ihtiyacı olan güvenli çalışma ortamı'

Konuştüğümüz öğretmenlerden Ayşe, bu düzenleme ile ders ücretlerinin ve maaşın yarıya ineceğini söylüyor. Çocuk bakım sorununun bu şekilde çözülemeyeceğini belirten Ayşe, "Şimdi ben maaşımı yarım gün kreşe verip geri kalan yarım günde çocuklarla nasıl ilgileneceğim aklımda geçim sıkıntısı varken? Yarım gün için bile devlet kreşlerinde kontenjan bulamazken mecbur çocukları özele veriyoruz. Özel masrafı nasıl karşılanacak?" diye soruyor.

Kadınları yarım gün eve kapatmak anlamına gelen böyle bir uygulamaya gerek olmadığını belirten Ayşe, memur-ların ihtiyacının güvenli çalışma ortamı olduğunu belirtiyor. Amirlerin yetki ve sorumluluklarını adil bir şekilde yerine getirmesi gerektiğine ve atamalarda liyakate dikkat çeken Ayşe, "Devletin her kurumu denetlenmeli ve şeffaf olmalıdır. Burada en önemli kriter kadına değer vermek. Kadınların çocuklarından yana kafası rahat eder ve iş ortamı güvenli hale gelirse daha verimli çalışır. Devlet hem anneyi hem de çocuğu gözetmeli. Çocuk-

ları da kreşteki eğitimden uzaklaştırıp evde yarım gün fazladan ekran bağımlısı yapmamalı."

Niyetleri söylediklerinden daha açık

Seda ise tasarrufun böyle uygulamalarla maaşlardan yapılmak istendiğini söylüyor ve kreş sorununa dikkat çekiyor: "Çalışan annelerin çocuklarını gönderebilecekleri kamu kurum ve kuruluşlarındaki kreşler kapatılarak insanlar özel kreşlere mecbur bırakılıyor. En düşük fiyatlı kreşler 25 binden başlıyor. İnsanların çocuklarına olan zaafı kullanılıyor."

Kübra öğretmen yarı zamanlı çalışma müjdesine ilişkin değerlendirmesi şöyle: "Sosyal hakların da yarıya düşmesi kamu çalışanlarına pek cazip gelmedi gibi çünkü ekonomik sıkıntıları var insanların. Yani bu koşullarda fazla rağbet olmaz. Kreş ücretleri malum, verdikleri maaşı geçmiş olacak. Bence yarı zamanlı çalış-ma yerine, 'kadınlar çalışmasın' demeliy-diler açıkça, niyetleri bu çünkü."

Devlet kendi yapması gerekeni kadına ykıyor

Görüş aldığımız eğitim emekçilerinin de belirttiği gibi bu düzenlemenin amacı çocuk bakımı sorumluluğunu aileye, daha çok da kadına yıkmak. Her ne kadar düzenleme kadın/erkek ayırmıyor dese de çoğunlukla çocuk bakımı gibi sorum-luluklar kadının görevi olarak görülüyor. Devlet kendi yapması gereken kamusal hizmetlerden elini çekerek, bir taşla iki kuş vurmaya hedefliyor. Bu uygulamaları aile yılı sosu ile de servis ediyor, ama kamu emekçileri bunu yiyecek gibi görünmüyor.

'Ya evladından ya ekmeğinden vazgeçiyorsun'

'Çalışmak isteyen bir kadının 'Çocuğuma kim bakacak?' diye düşünmediği bir düzen kurulmalı.'

Burcu Gülaçtı

Bursa

"**Çocuğum** ilkökula başlayacaktı ama yanında olamadım. Çünkü kreş yok, destek yok. İşten ayrıldım. Şimdi çocuğum memlekette, ben evdeyim... Yani hem anneysen, hem işçiysen, bu düzen sana yaşama hakkı tanımıyor."

24 yaşında işçi bir kadının sözleri bunlar. Henüz ilkökula başlayacak yaşta bir oğlu var. Ailesi Diyarbakır'da, kendisi Bursa'da yaşıyor. Çocuğuna bakacak kimsesi olmadığı için onu Diyarbakır'daki ailesine göndermek zorunda kalmış. Çünkü o çalışır-ken bakım yükünü taşıyacak ne bir kreş var ne de devletin sağladığı bir destek. Biz onunla sistemin onu nasıl bir "seçimsizliğe" mahkum ettiğini konuştuk.

Bursa'ya eşinin işi dolayısıyla gelmişler. Ardından bir fabrikada ça-lışmaya başlamış: "Sabah vardiyasına gitmem için çocuğu bir yere bırakmam gerekiyordu. Kreş yok, yakınımızda aile yok. O yüzden mecbur kaldım; oğlumu Diyarbakır'a, annemin yanına gönderdim. Her gün görüntülü konu-şuyoruz ama... Çok zor bir şey."

Devlet destek olmuyor, eşit sorumluluk yok!

Çocuk konusunda eşinden ya da dev-letten destek alıp almadığını sorduğu-muzda işçi kadın, "Eşim çalışıyor ama bakım yükü hep bende. Devletse sanki bu onun sorunu değilmiş gibi davranıyor. Ne bir kreş yardımı ne de

tam gün çalışabilecek anneler için bir kolaylık var. Sanki kadınlar ya çocuk baksın ya da çalışsın. İkisi birden istenmiyor zaten" diyor. Hem çocuk-larının olmasını hem de çalışmak istediğini söyleyen kadın, "Ya evladın-dan ya ekmeğinden vazgeçiyorsun. Bu da kadınlara yapılmış bir haksızlık" diyerek sistemin iki yüzölçümüne vurgu yapıyor.

Gerçekten eşitlikten söz edebilmek için ücretsiz kreşlerin var olması gerektiğini söyleyen kadın işçi, "Yani çalışmak isteyen bir kadının 'Çocuğu-ma kim bakacak?' diye düşünmediği bir düzen kurulmalı. Her mahallede devletin açtığı güvenilir, 7/24 açık kreşler olmalı" diyor. Kreş denilince ilk olarak insanların aklına çalışan kadınların geldiğini söyleyen kadın işçi, kadınların bazen nefes almak ve kendine vakit ayırmak için dahi çocukları güvenle bir yere bırakama-dıklarını ifade ediyor.

Çocuğundan ayrı kalmamak için işten ayrıldığını ve şu an tek maaşla geçinmeye çalıştıklarını ifade eden ka-dın, "Ev kirası, okul masrafı, faturalar derken her gün daha da zorlaşıyor. Çocuğumdan ayrı kalmayayım dedim ama bu sefer de geçinemiyoruz" diyor.

Bu röportaj sadece bir annenin yaşa-dığı acıyı değil, bu ülkenin kadınlara reva gördüğü hayatı gösteriyor. Ama biz biliyoruz: Çocukların annesiz, kadınların ekmezsiz kalmadığı bir yaşam mümkün. Bunun için ücretsiz, nitelikli, yaygın ve tam zamanlı kamu-sal kreşler şart.

‘Kadınlara müjdenin işten çıkarma yüzü’ dosyası:

Kadın işçilere istihdam değil, işsizlik tehdidi

‘Erdoğan-Şimşek programı kapsamında kadın istihdamının artırılmasına dönük hamleler aslında kadınların kısa süreli, düşük ücretli ve güvencesiz çalıştırılmasına dayandırılıyor.’

**Laçin Barış
Sıla Altun**

Ekme ve Gül’ün internet sitesinde bu hafta “Kadınlara müjdenin işten çıkarma yüzü” başlığıyla işten atmaları ve kadın işsizliğini ele aldığımız bir dosya yayımlandı. İşten atmalara ilişkin bir dosya yapmayı istememizin temel sebepleri, yazın başlarında ülke genelinde fabrikalarda gerçekleşen parça parça işten atılma ve konkordato ilanı haberleriydi. TÜİK verileri de 2025 yılının ilk 3 ayında sanayi alanında istihdam edilen 81 bin kadının istihdamdan ayrıldığını ortaya koydu.

Her ne kadar teşviklerle kadın istihdamının artırıldığına ilişkin bir iktidar propagandası olsa da gerçeklik çok da böyle değil. Önümüzdeki süreçlerde orta vadeli programın sonuçlarıyla, işten atmalardan ve işsizlikten kadınlar daha da derin bir şekilde etkilenecek gibi görünüyor. Keza TÜİK verilerine göre haziran ayı itibarıyla her 100 kadından 41’i işsiz. Mevsim etkisinden arındırılmış geniş tanımlı işsizlik oranı, kadınlar arasında 2025’in ilk altı ayında sürekli artarak ocak ayına göre yüzde 3,8 puan yükseldi. Hazine ve Maliye Bakanı Mehmet Şimşek’in bakanlık koltuğuna oturmasının ardından bu yana kadın işsizliği 10,3 puan arttı.

Patrona var da işçiye yok mu?

Dosyadan çıkan sonuç Erdoğan-Şimşek programı kapsamında, sanayide kadın istihdamını artırmak için sunulan teşviklerin işçilere değil; patronlara yaradığını net bir şekilde gösteriyor. İŞKUR’un başlattığı İş Pozitif programı, SGK prim teşvikleri ve daha nice “müjde”, kadınların kısa süreli, sosyal hakların birçoğundan yararlanamadan, esnek bir biçimde istihdam edilmesi anlamına geldi. Örneğin İstanbul’daki Salcomp fabrikası işe alımlar için devlet teşviği alıyor. Buna rağmen daralma gerekçesiyle çoğu kadın işçi olan 110 kişiyi işten çıkarıp yerine İŞKUR’dan belli bir süre çalışacak işçi alması, teşviklerin nasıl işçinin aleyhine kullanıldığının açık örneklerinden biri. Patronlar bir yandan teşvikleri alırken bir yandan da hem İŞKUR programları vasıtasıyla aldıkları işçileri belli süreli çalıştırıyor, bir yandan da işten atma-

Fotoğraf: Pexels

Kadınlar güvenceli iş bulmakta zorlanıyor

İşsizlik tehdidi özellikle yaşı ilerlemiş kadınlar açısından büyük sorun. Var olan iş yerinde uzun süredir çalışmış kadınlar, işten çıkartıldıktan sonra yeniden görece güvenceli bir iş bulmakta zorlanırken esnek ve güvencesiz işlere yönelmek zorunda kalıyor.

ların önünde neredeyse fiilen bir engel kalmamasıyla birlikte tazminat hakkını gasbedebilmek için işçilerin bir senesi dolmadan işten çıkartıyor ve yenilerini alıyor.

İşten atma ve işe alım süreçleri kısa periyotlarla bir döngüye dönüştüğünde ise işten atmalara ve işsizliğe ilişkin aslında daha kısıtlı verilere sahip oluyoruz. Bursa’da bir gıda fabrikasından işçi bir kadının dosya kapsamında anlattığı, kendi fabrikasında haftalık olarak işten çıkartmaların yaşandığı ve burada öncelikli olarak altı ayını henüz doldurmamış işçilerin çıkarıldığıydı.

Örgütsüzlük en büyük sorun

Kadınların yoğunluklu çalıştığı tekstil ve çalışanlarının yarısından fazlasının kadın olduğu hazır giyimde ise, “işçi maliyetini düşürme” gerekçesiyle Türkiye’li ve yabancı şirketlerin sermayelerini Hindistan, Mısır gibi Ortadoğu ve Orta Asya bölgelerine kaydırmaya başlaması, gerçekleşen iflas ve konkordato süreçleri işçi kadınları bugünden başlayan bir toplu işsizlik tehlikesiyle baş başa bırakıyor. Tekstil işçisi kadınlar zaten daha önce de çalışma koşullarının diğer sektörlere göre ağır ve güvencesiz olduğunu, şiddetli iş yerlerinde rahatlıkla kol gezdiğini anlatıyorlardı. Şimdi ise kadınlar işten atılma tehdidinin boyutunu, kadın işçilerin birbirleriyle sohbet etmesiyle dahi ortaya çıkabildiğini ifade ediyorlar.

Birleşik Metal İş Sendikası Başkanı

Özkan Atar’ın verdiği bilgiye göre kendi sendikalarına üye 213 kadın işçinin işine bir yıl içinde son verildi. Sendikalı işçiler de işten çıkarılırken, sendikalaşma mücadelesi veren işçiler çeşitli kodlarla kıdem vs. haklarına el konarak işten çıkarılıyorlar. Özak Tekstil, Polonez, DİGEL Tekstil, TKIS Blinds gibi iş yerleri patronların bu tutumunu yansıtan örnekler olarak verilebilir. Ancak, özellikle sendikası olmayan işçilerin yoğun olduğu alanlarda, işten atılma tehdidinin düzeyi ve çalışma hayatına etkisi çok daha belirgin. Bir yılı dolmamış işçileri işten çıkartarak tazminat hakkını gasbeden işten çıkartmalar ise çok daha yaygın.

Kadın işçilerin sendikasızlık oranı ise konuştuğumuz sendikacılara göre oldukça yüksek. Bu durum kadın işçilerin bir yandan var olan haklarını -örneğin ücretli izin, analık izni gibi- kullanmasının önünde bir engelken iş güvencesini de tehlikeye atıyor.

Adöksan fabrikası örneği ise önemli bir yerde duruyor. Adöksan’ın kendi web sitesinde yer alan bilgilere göre “yeni tesisle döküm kapasitesi üç kat artırıldı ve son on yıldaki bileşik yıllık büyüme oranı yüzde 15.” Ağırlıklı olarak kadın işçi çalışmasının nedenlerinden biri de otomotiv parçaları üretiliyor olması. Ancak son dönemde “Arçelik’in taşınması” bahane ederek daralmaya gittiğini söylüyor işçilere Adöksan patronları. Konuştuğumuz işçiler, patronların tazminatsız işten çıkışı için türlü baskılar

uyguladığını çarpıcı bir biçimde anlatıyor. Adöksan bu kadar “büyük” olmasına rağmen yetkili sendikası yok.

İktidarın ‘istihdam’ söylemi boşa düştü

Kısacası, çeşitli programlar ve uygulamalarla işe alım ve işten çıkartılma süreçlerinin hızla gerçekleştirilmesi gerçek işsizlik rakamlarını gizlerken sermaye için kadın emeği sömürüsü en uygun hale getiriyor. Bu süreçte işten atmalar sürerken kadınların iş güvencesi, ücret ve sosyal haklar için sendikalaşması yine patronlar tarafından işten atmalar ile engellenmeye çalışılıyor. Tüm bu koşullarda işçi ve emekçi kadınların şiddet, yoksulluk, işsizlik girdabından çıkabilmek için ne yapması gerektiği ise güncel tartışma konularımızdan biri olmayı sürdürüyor.

“Kadınlara müjdenin işten çıkarma yüzü” dosyanın tüm yazılarına ulaşmak için QR’ı okutun

Faşizmin inşasında bir araç ve bir sonuç: Kadına yönelik şiddet

Av. İlke Işık

Kadın cinayetleri bu ülkenin bitmeyen gündemi. Ülkede kadınlar resmen hayatta kalmak için mücadele ediyor. Ayşe Tokyaz'ın öldürülmesi hepimize Münevver Karabulut'u hatırlattı. 2009 yılından 2025 yılına, aradan geçen zamanın gösterdiği; kadınların sistematik bir biçimde daha çok öldürüldüğü bir ülke haline gelmiş olduğumuz. Münevver Karabulut'un öldürülmesinin ardından Erdoğan'ın sarf ettiği, kadını ve ailesini suçlayan "ya davulcuya ya zurnacıya" sözü rehber alındı geçen zaman içerisinde. Kadınlar uğradıkları şiddetin birincil sorumlusuydular. Aslında erken yaşta evlenseler, hemen bir sürü çocuk yapsalar, evden pek çıkmadan yarı zamanlı, esnek de çalışsalar hiçbir sorun yaşanmayacaktı(!)

Şiddeti önleyici kamusal mekanizmalar kurulmalıyken, devletin olanakları her bir açıdan seferber edilmeliyken bu yapılmadı. Tam tersi, İstanbul Sözleşmesi'nden imza çekildi, 6284 sayılı Yasa tartışmaya açık hale getirildi ve şimdi de aile yılı ilanıyla iktidarın diktiği, sermayenin çıkarları ile bezenmiş muhafazakar kıyafet tüm kadınlara giydirilmek isteniyor.

Mekanizma tersten işliyor

Eski bir polis memuru tarafından öldürülen Ayşe Tokyaz, cebinden koruma kararları çıkan, faillerini defalarca devlete bildirmiş kadınlardan biri. Üstelik delilleri ortadan kaldırdığı için tutuklanan polislerin dahil olduğu bir dosya söz konusu artık. Kadınları korumakla görevli olan, her şikayeti değerlendirip

kadınların başına bir iş gelmemesini sağlamakla yükümlü kolluk, bir kadının katilini koruyor, delilleri yok etmeye çalışıyor!

Görünen o ki mekanizma tersten işliyor, yapılması gereken ne varsa tersinden yapılıyor. Ayşe için kız kardeşinin yaptığı şikayetler görmezden geliniyor, fail engellenmiyor. Bu nedenle Ayşe öldürülüyor ve faille ilgili tüm delilleri eksiksiz toplaması gereken, cezalandırılmasına ilişkin görevini yapması gereken polisler de delilleri saklıyor.

Bu esnada ülkeyi yönetenler ne yapıyor? Mesela Aile Bakanı Mahinur Özdemir Göktaş'ın sosyal medya hesabına bakalım: Ayşe Tokyaz'ın cenazesi 13 Temmuz 2025 günü bulunuyor. O tarihten bugüne kadar tek bir paylaşım yapmış değil Bakan. Ancak sanmayın sosyal medyayı kullanmıyor, her gün düzenli paylaşımları var. Ayşe Tokyaz'dan hiç söz etmemiş olan Bakan, tam da Ayşe'nin cenazesinin bulunduğu gün AKP'nin Kızılcahamam kampında kadın milletvekilleri ve yöneticilerin katıldığı özel bir buluşmayı paylaşmış, buluşmanın adı: "Hayatı Zerafetle Yaşamak." Onlar, "Hayatı Zerafetle Yaşamak" üzerine düşünmekteyken Ayşe çoktan hayatını kaybetmişti. Dahası failin polis arkadaşları delilleri karartmak, saklamak gibi eylemleri yerine getirmeye başlamıştı belki de.

Faşizmin inşasından payımıza düşen ne?

Devlet ne yapıyor ülkedeki tüm kadınlar korku içindeyken? Nerede işlemediği belli olan bu mekanizmanın sorumluları, neden artık "çok üzgünüz" biçimindeki beylik sözlerden bile imtina eder hale geldiler? Kurulan bu tek adam düzeni,

tüm yetkileri tek elde toplayan ve tüm devlet mekanizmalarını, Meclisi işlevsiz hale getiren bu sistem kadınlara ve çocuklara cehennemi yaşıyor. Ülkede demokrasinin esamesi bile her noktada yok edilir, faşizmin inşası ilerlerken kadın, çocuk ve LGBTİ'lerin payına ölüm, ayrımcılık, şiddet düşüyor. Aile on yılının ilanı da inşa edilmek istenen faşizmin temel ayaklarından birinin kadın ve aile politikaları olacağının bir ilanı.

Tamamen rayından çıkan adalet mekanizması, doğrudan siyasilere bağlı talimatla çalışan kolluk zaten erkek egemen olan sistemi daha da fütursuz hale getiriyor. Nefret, ayrımcılık ve eşitsizlikle örülen bu sistemde, kadın düşmanı politikaların günlük hayatta yansıması kadına yönelik şiddet ve kadın cinayetleri oluyor. O yüzden ülkede demokrasiden uzaklaşarak atılan her bir adım, tutuklanan her yeni belediye başkanı, görevden alınan her bir seçilmiş kadınlara, çocuklara, LGBTİ'lere yönelik bir saldırı aynı zamanda. Demokrasi ve özgürlük mücadelesinin çok önemli bir parçası kadınların talepleri.

Şimdi; iktidar evden, esnek, yarı zamanlı çalışma dedikçe tam zamanlı, güvenceli istihdam ve kreş talebini yükseltmenin; kadınları şiddetten koruyacak tüm mekanizmaların eksiksiz kurulması, sığınaklar, danışma merkezleri açılması için söz söylemenin; nefret ve ayrımcılığa karşı yan yana gelmenin; hayatın her alanında tam bir eşitlik istemenin; çocukların eğitim hakkı için bir öğün ücretsiz yemek için mücadeleyi daha da yükseltmenin tam zamanı! İktidar sözcüsü kadınlar, hayatı zarafetle yaşamayı öğrenirken mücadeleyle hayatta kalmaya çalışan milyonların yapacağı çok şey var nihayetinde...

Fotoğraf: DHA

'Sadece yerleri değil, bu pis düzeni de temizleyeceğiz'

Sağlık işçisi bir kadın

Kayseri

Sevgili kız kardeşlerim,

Bu mektubu hastanenin arka bahçesinde, öğle molamda yazıyorum. İş bırakıp da iki kelimeyi bir araya getirmek zor oluyor bazen. Temizlik personelinin soyunma odasında beş kadınız. Hepimiz farklı servislerde çalışıyoruz ama hepimizin içinde aynı yara var: Ayşe Tokyaz'ın valize sığdırılmış genç bedeni. Ayşe'nin kanı hâlâ yerde... Biz yerleri her gün paspaslıyoruz ama bu kanı silemiyoruz! Çünkü bu kan sadece Ayşe'nin değil, hepimizin yarasından damlıyor. 22 yaşında bir genç kız. Ben temizlik işçisiyim. Bu hastanede tuvaletlerden en ağır enfeksiyonlu servislere kadar her yeri temizliyorum. Ama kim temizleyecek bu erkek şiddetini?

Biz temizlik personeliyiz, hemşireyiz, güvenlikçiyiz, laboratuvardayız ama artık hep birlikteyiz. Çünkü hepimizin içinde bir Ayşe yatıyor.

Biz kadın işçiler bu dünyada zaten en alttayız. Sabah ezanıyla uyanır, çocukları alelacele okula yollar, servise yetişiriz. Gün boyu kirin, kanın, salgının içinde çalışır sonra evde de yemek, temizlik, çamaşır derken geceye yetişiriz. Bu yorgunluk yetmezmiş gibi, bir de kadın olduğumuz için yaşadığımız korku var. Hepsi iç içe. Biz işçiler her gün dişimizle tırnağımızla hayatı döndürüyoruz ama söz konusu kadınların hayatı olunca kimse dönüp bakmıyor. Bu mu bizim kaderimiz? Ben kaderime razı değilim. Bu düzene, bu sessizliğe razı değilim!

Biz kadınlar birbirimize sahip çıkmazsak, kimse bize sahip çıkmayacak. Biz sadece yerleri değil, bu pis düzeni de temizlemek istiyoruz. Ayşe için, Esra için, Zeynep için, kendimiz için... Bu mektubu okuyan her kadın bilsin: Ayşe'nin valize konan bedeni, bizim suskunluğumuza değil; isyanımıza dönüşmeli. O valizden korku değil, öfke çıkmalı. Biz artık susmayacağız. Korkmayacağız. Mücadele edeceğiz. Çünkü yaşamak istiyoruz. Çünkü yaşamak hakkımız. Ayşe unutulmayacak. Dayanışmayla, öfkeyle, gözyaşıyla...

Fotoğraf: Ekmek ve Gül

Bariş seyirle değil m¼cadeleyle kurulacak

Tek adam y¼netimi her t¼rl¼ saldırganlıkla emekçi kitlelerin etrafını kuşatmış durumda ama bir yandan da barişin m¼jdecisi (!)

Merve Karataş
Antep

T¼rkiye’de uzun zamandır inişli çıkışlı bir biçimde süren K¼rt sorunu ve tartışmaları, 2024 yılının Ekim ayından itibaren farklı gelişmelerle devam etmekte. Süreç adına ortaya konan bu gelişmeler, başta bölgede olmak üzere işçi ve emekçiler içinde nasıl karşılık buluyor? Bölgedeki kadınlar açısından bu sürecin anlamı ne? Demokratik adımlar ve çözüm nasıl gerçekleşecek? Kitlelerin sürece katılımı nasıl olacak? Bu soruları cevaplamadan önce, T¼rkiye’nin ekonomik ve siyasi gündeminde yaşanan bazı gelişmelere ve bu gelişmelerin işçi ve emekçilere yansımalarına bakmakta fayda var.

Bölgenin gündemi geçim derdi

Enflasyon çift hanelerde seyrederken, temel tüketim maddelerinin fiyatları, kira-faturalara dönük zamlar artarken işsizlik ve sefalet de yükseliyor. Ucuz emeği hizaya sokma hamleleri sadece K¼rt illerini değil, bütün işçi sınıfını biçimlendiriyor ama bu illerdeki tarihsel eşitsizlik ve baskı, yükü daha da ağırlaştırıyor. İktidar sermayedarlar için bölgeye dönük teşvikler ve yatırımlar sunma konusunda istikrarını korurken bölgedeki yoksulluk ve güvencesizlik daha da katmerlenmiş durumda. Örneğin daha yılın başında ücretlere zam için iktidarın ve patronların her türlü zor aygıtıyla da mücadele eden ancak yılın ortasında aylardır maaşını alamadığı için mücadele etme noktasına gelen ve toplu işten çıkarmaların ardından daha yoğun çalıştırılan Antep’li işçiler, zirai don sebebiyle (ve elbette yıllardır sürdürülen tarım politikaları) bu yıl tadımlık kayısı bile bulamayan Malatya’daki üretici köylüler, “Artık halk evine ekmek götürmek istiyor” diyen Diyarbakırlı yurttaş... Saray rejimi tarafından sürecin başından itibaren “terörden arındırılmış yatırım havzası” olarak sermayeye m¼jdelenen bölgede, yatırım ve teşviklerin istihdam artışına ne denli katkıda bulunacağını öngörmek şimdiden zor ama sermayeye ve iktidara bırakılırsa bölgeyi ucuz ve güvencesiz emeğin cenneti haline getirmek için gözlerinin şimdiden döndüğünü tahmin etmek zor değil.

Bir yandan kadınlara ve çocuklara dönük gerici politikalarla da nasibi-

Fotoğraf: Evrensel

ni alıyor bölge halkı. 2025 yılı aile yılı ilan edilirken Dersim’de mobbinge ve hakarete maruz kaldıkları için itiraz eden tekstil işçisi kadınlar, patron tarafından bir anda rahatlıkla kapı önüne konabiliyor. Cezasızlık politikaları failleri cesaretlendirdiği için Şırnak’ta çocuklara karşı rahatlıkla suç işlenebiliyor, bölgede kadınlar katledilebiliyor ve bunun üstü örtülebiliyor.

Süreç hangi koşullarda ilerliyor?

Aylardır CHP’nin seçtiği belediyeler ve kitlelerin iradesi operasyonlarla gasbediliyor, süper talan yasasıyla memleketin dört bir tarafı uluslararası sermayeye peşkeş çekiliyor, ormanlarda yangınlar çıkıyor... Yani tek adam yönetimi her türlü saldırganlıkla emekçi kitlelerin etrafını kuşatmış durumda ama bir yandan da barişin m¼jdecisi (!)

Çok açık ki başta bölgedeki K¼rt halkı olmak üzere herkes bariş istiyor. Özellikle K¼rt işçi ve emekçi kadınlar, her defasında barişe bir su, bir nefes gibi muhtaç olduklarını dile getiriyorlar. Ama yukarıda bahsi geçen durumlar, K¼rt sorununda hafızamızdaki saldırgan, baskıcı ve inkarcı pratiklerle birleştiginde, herkes sürece temkinli yaklaşıyor. Başta gibi olmasa da iktidara ya da sürece duyulan güvensizlik ve endişeli bekleyişin sebebi tam olarak bu.

Kitleler olmadan bariş nasıl gelecek?

Süreci “Terörsüz T¼rkiye” şeklinde adlandıran saray rejimi, türlü oyalama ve ötelemelerin ardından en sonunda “süreç” kapsamında kurulacak ko-

misyonun oluşturulacağını duyurdu, komisyonun ne şekilde işleyeceği hatta ismi bile henüz tartışılıyor. Esas olan, sorunun asıl muhatabı olan Türk ve K¼rt işçilerin, emekçilerin, kadınların ve gençlerin demokratik temelde bu sürece katılımlarının sağlanmasıdır. Eğer süreç ve bunun için oluşturulan komisyon, emekçi kitlelerin yaşadığı gerçekleri ve hafızasını göz ardı eden, yalnızca sınırlı bir temsilin katılımıyla ilerlerse kalıcı bariş ve demokratikleşme konusunda adım atmak zorlaşacak, iktidar elindeki tüm olanaklarıyla manevralarını yapmaktan hiç de geri durmayacaktır. İşte bu yüzden en geniş toplumsal kesimlerin hem sürece hem komisyona doğrudan ve etkin bir biçimde katılması, halkla her şeyin paylaşılması, kitlelerin çok yönlü taleplerinin karşılanmasının en önemli garantörlerinden bir tanesidir.

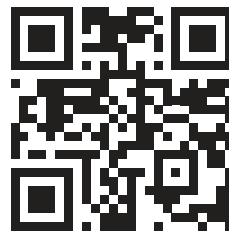
Bariş aşağıdan örmek zorundayız

Daha önceki yazımda da bahsetmiştim: K¼rt işçi ve emekçilerde her ne kadar

anlaşılır bir bekleyiş ve beklenti hali olsa da sürecin aynı zamanda bir mücadele olduğunu biliyorlar. Bu yüzden sadece bir komisyonun kurulması ve sürecin sadece “yukarıdan” yürütülmekle sınırlı kalmaması gerekiyor. Gerçek bariş, yalnızca çatışmasızlık hali değil, onurlu bir yaşam için eşitlik, adalet ve özgürlük taleplerinin hayata geçirilmesidir. Bu nedenle, süreci izlemekle yetinmek değil, onu aşağıdan kurmak ve emekçi kitleler olarak sürece sözümüzü taşımak zorundayız.

Bugün iktidarın gündeminde olan “ülkeyi darbe anayasasından kurtaracak yeni bir anayasa” tartışması ve bunu tam da süreçle beraber yürütmeye çalışmasının arkasındaki nedenleri de görmemiz gerek. Barişin kalıcı hale getirilmesi için yasal düzenlemelerin yapılması ve K¼rt halkının eşit yurttaşlık talebinin hukuki zeminde de karşılık bulması elbette gerekiyor. Ancak özellikle bu süreçle birlikte iktidarın her defasında bu tartışmayı açmaktan geri kalmamasının nedeni K¼rt sorununun çözümüne katkıda bulunacak demokratik bir anayasa istemesinden değil; kendisine can suyu olacak, bekasını koruyacak ve fiili saldırgan politikalarını kurumsallaştıracak bir istemden ibarettir. Henüz bu tartışma, K¼rt işçi emekçi kitlelerin gündeminde tam olarak yer bulmuş değil. Sokakta konuşulan hâlâ geçim derdi, işsizlik, fahiş kiralara ve borçlar. Ancak bu sessizlik, yaklaşan tehlikeyi görünmez kılmamalı. İşçi, emekçi kitlelerin var olan anayasal hakkını bile yok sayan pratikleriyle anayasayı tartıştıran tek adam yönetiminin derdi oldukça belli.

Kürtçesi için QR’ı okutunuz

Güvensizlikte ortaklaşıyorlar

Adile Doğan
İstanbul

Göç etmek zorunda kaldığımız için okula devam edememek beni çok üzmüştü. Her sabah sokağımızdan geçen beş genç kadın kol kola işe gidiyordu. Bir sabah onların yolunu bekledim. Nerede çalıştıklarını sordum. Bir tanesi dalga geçerek “Cehennem dibi gibi bir yerde” dedi ve gülmeye başladılar. İçlerinden biri bozulduğumu fark edince “Kozmetik fabrikasındayız, hemen şu yukarıda. Başlayacaksan gel ama senin yaştan küçük, almazlar” diyerek gitti. Ertesi gün babamın yakasına yapıştım, beni o fabrikaya götürmesi için. Beni hemen işe aldılar. Her sabah genç kadınların yolunu bekler ve onların peşine takılır, işe giderdim.

Fabrikada Kürt işçilerin sayısı görece çok azdı. Öyle böyle iki yılım dolmuştu ve 1999 olayları başladı. Öcalan’ın tutuklanması tüm işçilerin gündemi haline geldi. Bu olaylar olurken aynı zamanda asgari ücret belirlenmişti ama bizim zammımız henüz belli değildi. Herkes zammı düşünürken gündem bir anda değişmişti. Aynı zamanda baskılar artmıştı, işçiler fazla mesaiye zorlanıyordu. Mesaiye kalmayan işçiler hiçbir gerekçe sunulmadan işten atılıyordu. Bu fabrikada işçilerin çoğunluğu kadındı. Hamile kadınlar en ağır işlerde, ayakta çalıştırılıyor; bıkıp

Fotoğraf: Canva DreamLab

iş bırakması sağlanıyordu. Birlikte hareket etmek bir yana, “Gelin bir şeyler yapalım” diyen işçilere diğer işçiler “Sen terörist misin?” diye karşı çıkıyordu. Biz bir grup Kürt işçi yalnız kalmıştık ve sürekli hakaretlere maruz kalıyorduk. Daha düne kadar birlikte gezdiğimiz arkadaşlarımız “Kürt müsün, Türk müsün?” demeye başladı.

Bir süre sonra nihayet birilerinin aklına “Ne olacak bizim zam olayı?” diye sormak gelmişti. Sendikalaşmaya karar verdik. İşin başındaki işçilerden biri de bendim. Komitemizi kurduk ve kalabalık işçi bu-

luşmaları yapmaya başladık. Bu aşamada patronlar bizim örgütlendiğimizi öğrenmiş fakat işten atmak yerine aramıza nifak tohumları ekmeye karar vermişlerdi.

İlk beni çağırmışlardı ikna odasına. “Bu işçilerin sana neler yaptığını unuttun herhalde. Bunlar için değmez, bu işçiler yarın Kürt olduğun için seni bir kaşık suda boğar” demişti üretim müdürü. Aynı şekilde diğer işçilere de benim peşimden gitmemeleri gerektiğini söylemiş. Ama maymun gözünü açmıştı. Birliğimize zarar verecek en ufak bölünmeye yer yoktu.

Bu deneyimin, fabrikada bu sürece katılan tüm işçilere çok önemli kazanımları oldu.

Bugüne gelecek olursak elbette birbirinden çok farklı iki dönem. Fakat sürecin etkisi işçiler arasında yine bölünmeye varan tartışmalara neden oluyor. Ağırlıklı olarak kadın işçilerin çalıştığı büyük bir metal fabrikasında sürecin nasıl tartışıldığını kısaca aktarmak istiyorum.

Silah bırakma töreninin hemen ardından AKP’li işçilerin az bir kısmı “Barış önemli, bunu sessizlikle izlemeliyiz” derken, farklı muhalif kesimler ise hakarete varan sözler sarf ederek bunun adının barış olmadığı ancak Öcalan’ın serbest kalması için yapıldığını savunuyor. Bunun da yeniden AKP’ye oy olarak döneceğini çokça vurguluyor. Bu tartışmalara dair Kürt işçiler ise süreci bir yanıyla olumlu bulduklarını, ancak AKP’ye güvenmediklerini, yine bir oyun döneceğini söylüyor.

“Bir zamanlar terörist dedikleriyle şimdi kol kola geziyorlar, nasıl güvenelim?” diyor bir kadın işçi. Bir başka işçi ise yanındaki Kürt işçiyi kastederek “Sen şimdi bizi bu sefaletle mahkum eden AKP’ye koşa koşa oy verirsin” diyor. Birbirlerine gizli gizli düşmanlaşıyorlar. Aslında bu tartışmalar işçiler arasında yer yer kavgaya dönüşse de tek ortak gerçek ise; AKP başta olmak üzere siyasete olan güvensizlikleri.

Diyarbakır’da kadınlar sürece nasıl bakıyor?

Elif Ekin Saltık
Diyarbakır

Artan kadına yönelik şiddet, derinleşen ekonomik krizin getirdiği zorluklarla birlikte barış arayışı da kadınların önemli gündemlerinden biri. Kadın örgütleri ve farklı kesimlerden kadınlar, çözümün asli özneleri olma taleplerini ortaya koymaya çalışsa da işlevi ve ilerleyiş açısından kadınların sürece dahil zayıf kalıyor.

On yıllardır süren çatışmalı ortamın sona ermesi ve kalıcı bir barışın tesisi için bugüne kadar mücadele veren kadınların barış arayışları, çatışmanın getirdiği ağır insani kayıpların doğrudan tanığı ve mağduru olmalarının da derin izlerini taşıyor. Kadınlar silahların susması, onurlu bir barışın tesisi savunusunu ısrarlı bir biçimde sürdürürken sürece dair beklentileriyle tüm toplumsal kesimler gibi temkinli.

İktidarın süreci terör sorununa indirgemesi, muhalefete yönelik sürdürdüğü operasyonlar ve henüz net bir adım atmamış olması bu temkinliliğin ana etkenleri arasında. Örgütlü kadınların daha hararetli biçimde tartıştığı süreç; evlerde,

Fotoğraf: Evrensel

mahallelerde, sokakta konuşmaya, görüş almaya çalıştığımız kadınlar açısından daha çok izlenme halinde. Kadınlar sürece dair kendi içlerinde tartışmalar yürütür de fikrini yüksek sesle dillendirmekten kaçınıyor. Bunun önemli nedenlerinden biri kadınların kendini yürütülen süreçte tam anlamıyla özne görmemesi olurken bir diğer neden ise öncelikli sorunun ekonomik sorunlar olması. Artan kadına yönelik şiddetse bu sorunların ne yazık ki ardında kalıyor.

Konuştuğumuz kadınlardan biri “Barış olması herkes için iyidir, hepimiz barış istiyoruz, anneler ağlamasını istiyoruz” derken “Süreç sizce nasıl ilerler?”

sorusuna ise “Beklemedeyiz, göreceğiz” cevabını veriyor. Bir başka kadınsa Cumhur İttifakı’yla yürütülecek bir sürecin bir önceki deneyimden farklı olmayacağını dile getiriyor. Toplumun çözümün dışında bırakıldığını söyleyen başka bir kadınsa “Sürece inanmıyoruz” diyor.

Kalıcı bir barış nasıl sağlanır?

Kadınların barış arayışındaki temel talepleri arasındaysa en başta çatışmalara son verilerek sorunların diyalog ve müzakere yoluyla çözülmesi yer alıyor. Bundan sonraki talepler arasında hasta tutuklular olmak üzere siyasi tutukluların serbest bırakılması, geçmişte yaşanan hak ihlal-

leriyle yüzleşilmesi, adaletin sağlanması, tüm aşamalarda kadınların eşit ve etkin katılımının güvence altına alınması, ana dil önündeki engellerin kaldırılması ve eşit yurttaşlık talebi yer alıyor.

Kadınların ısrarlı duruşu, bölgede barış umudunun canlı kalmasında ve savaş karşıtı güçlü bir toplumsal sesin oluşmasında hayati önemde. Savaşa ayrılan devasa bütçelerin cebimizden gittiği, açlığı, yoksulluğu, krizi, ucuz emek sömürsünü en ağır biçimde taşıdığımız şu günlerde Kürt sorununun çözümü için mücadeleleri ortaklaştırmak ve süreci birlikte yürütmek kadınlar açısından bir talepten öte artık bir zorunluluk.

Kaybolanların hikayesi: Duasız ve Törensiz

Sevil Aracı

Beyda Yıldız'ın ilk romanı *Duasız ve Törensiz* Everest Yayınları'ndan 2023'ün Aralık ayında yayımlandı. Roman, dilleri yasaklı, yürekleri yaralı bir grup çocuğun hayatını anlatırken Siirt'ten, Diyarbakır'a, İstanbul'a ve hatta Almanya'ya uzanan farklı coğrafyalarda dolaştırıyor bizleri.

Kavuşmanın ancak ölüme bağlı olduğu acıklı bir aşk hikayesinin anlatıldığı bu romanın arka planında 1980'li yıllardan günümüze uzanan bir Türkiye siyasi atmosferi, çocukların zorla ailelerinden kopararak götürüldüğü yatılı bölge okulları, bu okullarda eğitim adı altında uğranılan baskılar, şiddet, asimilasyon; sevgisiz büyümek zorunda bırakılan çocukların birbirlerine sığınışları, kayıplar, kaçışlar, isyanlar var.

Roman, Siirt'in Eruh'a bağlı bir dağ köyü olan Dağdöşü'nde Sekine ninesi ve ninesinin dilsiz evlatlığı Mince ile birlikte yaşayan Neval'in yaşamı üzerinden şekilleniyor. Kitapta, aşkın ve ölümün acısını bir evin içindeki üç kadın paylaşıyor. Mince, Sakine Nine ve Neval. Bu hikaye aynı zamanda farklı kuşaklardan üç kadının dayanışma hikayesi.

Dönemin politikalarına açılan pencere

1970'li yılların sonundan 90'lara kadar uzunca bir süre bölgede faaliyet gösteren, Türkçe bilmeyen Kürt çocuklarının eğitilmekten ziyade asimile edilmeye çalışıldığı yerler olarak kurulan yatılı bölge okulları, romanın büyük kısmına ev sahipliği yapıyor. Neval ve arkadaşlarının zorla götürüldükleri bu yatılı okullardan birinde yaşadıkları türlü zorbalıklar romanın önemli bir

Künye

Yazar: Beyda Yıldız
Yayınevi: Everest Yayınları – Aralık 2023
Sayfa Sayısı: 240

bölümünü kaplarken, esasen dönemin baskı politikalarına da ışık tutuyor.

Romanın ana karakterlerinden biri olan Neval'in kavuşamadığı aşkı Hasan; babasını Kasaplar Deresine vermiş, çocukluğundan itibaren türlü yerlere saklanmayı, günlerce ortadan kaybolup inzivaya çekilmeyi adet edinmiş biri. Neval tüm anlatı boyunca

Hasan'ın izini sürüyor, onu arıyor.

Ya seni unutursam?

Romanımızın ana karakteri Neval, yaşadığı topraklarda kendisini bağlayan hiçbir şey kalmayınca, geriye kalan tek yakını olan Mince'yi de alarak Almanya'ya göç etmek zorunda kalıyor. Ancak Neval burada da ilk aşkının kaybının yasını yaşayıp bitiremiyor, onu hep içinde taşıyarak hayatının sonuna kadar bu derdi çekiyor.

Öte yandan acılarıyla baş etmeye çalışan Neval'in zihni de bir süre sonra taşıdığı yükleri kaldıramayarak hasara uğruyor. Hastalığının farkına varıp unutmamanın karanlığında benliğinin ve aşkının yok olmasını istemeyen Neval, yazıya sığınıyor. Romanın bir kısmı Neval'in Hasan için bu süreçte reçete defterlerine yazdığı mektuplardan oluşuyor.

Yüzleşme ve hatırlama

Romanda da tıpkı Neval'in zihnindeki karmaşa gibi farklı zamanlar ve mekanlar arasında sıçrayışlar ve gezintiler var. Öyle ki insan anlatılanları kronolojik sıraya koymakta zorlanıyor. Ancak bu durum romanın bir başarısızlığından ziyade bilinçli bir tercih gibi duruyor. Belli ki yazar o karmaşıklık hissiyatını okura da birebir yansıtmak istiyor ve bunu başarıyor.

Sonuç olarak *Duasız ve Törensiz*, bireysel hikâyelerle politik alt metni ustaca harmanlayan, geçmişin acılarına bugünün duygularıyla yaklaşan, edebi gücü yüksek bir roman. Hem bir yüzleşme hem de hatırlama çağrısı.

Sarıldım say sarılana kadar...

Filiz Gür*

Mine'cim,
Mutfakta içimden sana hiçbir girizgâh yapmadan şöyle mektup yazmaya başladım: Ne iş ablacım, artık sizin de bir numaranız kalmadı, herkes içeride.

Meğer bilinçdışında sana yönelik minik bir fesatlık da varmış. Özgür(!) biri olarak içeride olmanı kıskanıyordum. Neyse ki mart ayından beri bunlar el arttırdılar da dışarıda kalmak müthiş bir başarıya dönüştü hepimiz için. Örtük depresyonumla sana vaat ettiğim herhangi bir şeyi de yapamadım. İnatla samimiyetim ve gerçekliğimle kendimi insan ilişkilerinde test edip edip depresyona giriyorum. Allaha ki örtük, kimse görmüyor. Bir kısmını açık olmayan mektubumda yazarım, bu açık bir mektup. Ülkemizde haksızlıklar da tanınmışlık hiyerarşisindeki temsiliyetleriyle sıraya giriyorlar. Bazı isimler, büyük bir kamuoyu desteği alıyor, bazı isimler kimsesiz ortada kalıyor.

Mutlu olma çabasından yorgun düştük. Ne yapsak olmuyor. Dünya tekrar keko imparatorlarının eline geçti. Orta Çağ'ın üstünden

Fotoğraf: Ekmeç ve Gül

bir daha geçiyoruz. Kolunu araba camından sarkıtmış küfurbaz şoförün hırpalanan yolcuları. Çocukları iyi ki doğurmuşum, dünya galesiyle oyalanmak daha mümkün oluyor böylece. Yok yazılılarıydı, sınavlarıydı, doğru davranmalarıydı derken günler geçiveriyor.

Sayısı az sevindirici şeylerden biri de yaş ve bilinç itibarıyla kim olduğumun açıkça farkında olup nihayet kendimden ve yapabildiklerimden razı olduğum bir yerde olmam. İnsan kendine hem önem atfetmeyip hem yaptıklarını önemseyince güzel şeyler çıkıyor

ortaya. Az önce aldığı toprağı dönüştürüp yeryüzü cennetine çeviren entelektüel bir bahçıvanın videosunu izleyip dükkün büyük orman yangınına içimde sağalttım mesela. Laf cambazlarından sıkımız sıyrılmış ama laf cambazlarının peşindeki fareler gibi tek sıra olmuş kavalci takip ediyoruz. İnsan kulaklarını tıkayıp etrafa kendi gözleriyle bakınca doğru bir harita çıkarır illa. Canım haritam, benim bizzat kendi yanılsım.

"Terra incognita" deniliyormuş henüz haritası çıkarılmamış bölgeler için. Acaba böyle

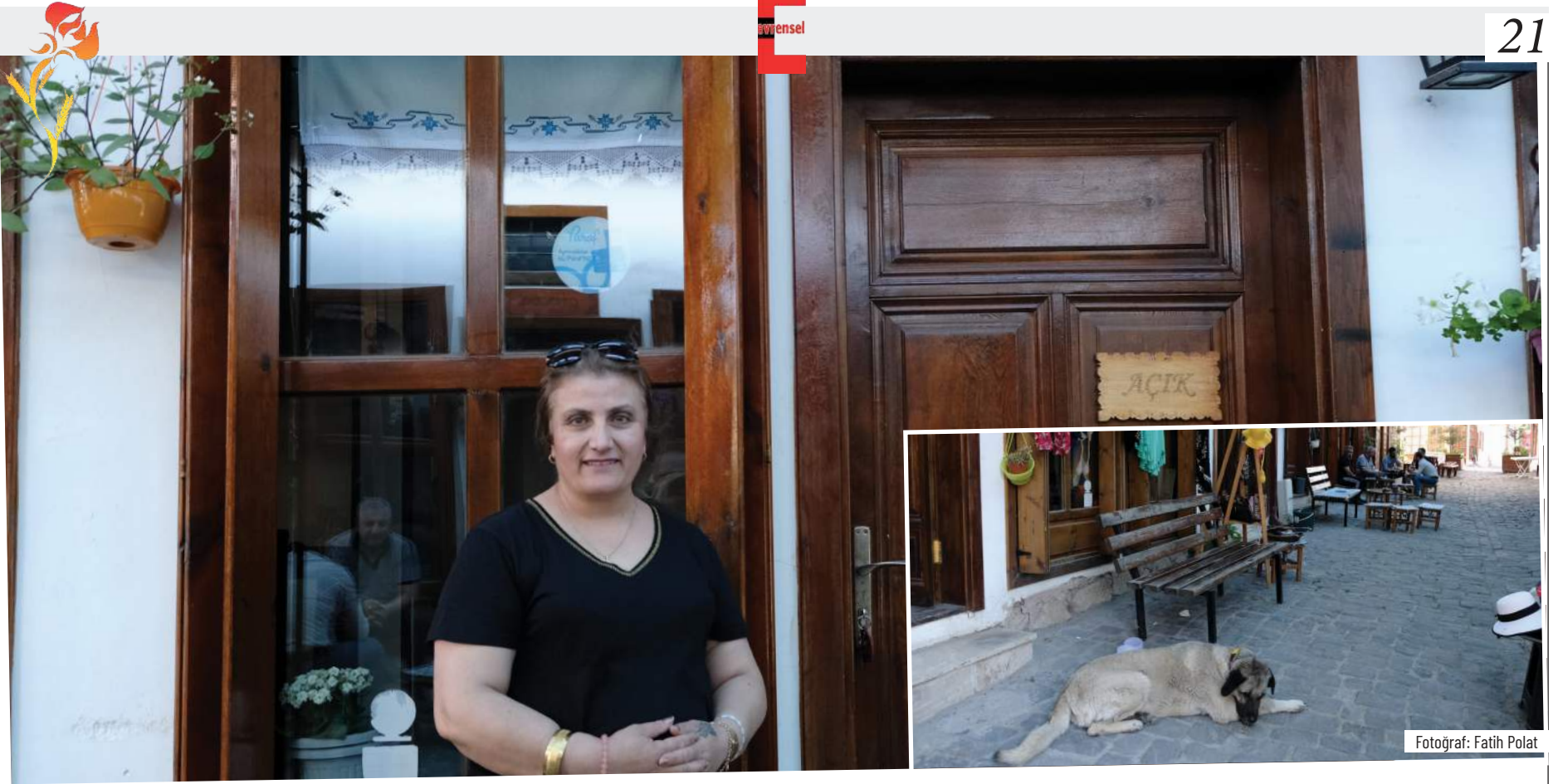
bir yer kaldı mı dünyada? Her şeyi bilmenin ve görmenin yorgunuyuz. Yine de dünya yetmiyor bize. İnsan yetmiyor. Bir kitap bitmeden on kitap alıyoruz. Sosyal medyada dört beş bin kişiyi takip eden arkadaşlarımız var. Mümkün mü, değil.

Sevdiğimden emin olduğum bir kitabı tekrar okumak, bir filmi yıllar sonra yeniden izlemek, günün farklı zamanlarında ışığın açısını test edencesine aynı yere defalarca gitmek, yeni bir sürü şeyin yanı sıra bunları da yapmak. Öyle ağzozlu ve benciliz ki bunları hatırlamak için bile bir tökezlememiz gerekiyor.

Umarım sağlığın yerindedir. Yaş almanın getirdiği ve fark edince üzüldüğümüz küçük arazlar dışında yani. Bedeninizi sağlam tutmak için neler yaptığınızı merak ediyorum o kadar dar bir alanda. Aklınız, aklımız zaten sağlam kalamıyor.

Şimdi senin orada olduğunu herkese hatırlattıktan sonra bu mektubu nihayetlendirip kişisel dedikodularla bezeli kapalı mektuba geçebilirim. Yani işte orada sana vermeden önce okuyan o görevliler dışında.

Sarıldım say sarılana kadar.

Fotoğraf: Fatih Polat

Divriği’de kadın esnaf sokağı:

‘Biz bir ilki başardık’

Fatih Polat
Divriği

Sivas Divriği’de 12 kadın esnaf tarafından işletilen dükkanlarıyla bir ilki başardıklarını belirten kadınlar, ahilik geleneğini de yaşıyor: ‘Biz açtıktan sonra bütün çay ocakları kadın oldu.’

Sivas’ın üretime ek olarak tarihi mekanlarıyla turizm bakımından adını duyuran ilçelerinden Divriği’de, kadın esnaflar tarafından işletilen dükkanlarıyla Hüma Hatun Sokağı, ahilik geleneğini yaşatmaya çalışan bir örnek oluşturuyor. Divriği’ye yolunuz düşerse, gezip görülecek yerler için yaptığınız kısa bir araştırmanın ardından önce bir yerde oturarak soluklanmayı tercih etmeniz muhtemeldir. Size, güzel bir deneyim yaşatacak mekanlar sayılırken Hüma Hatun Sokağı en başlarda gelecektir. Zemini taş olan sokağın üst tarafında güneşli zamanlarda dahi gölge kalabilmesini sağlayan bir tente dikkat çekiyor. Sokağın iki tarafındaki dükkanların mimarisinde taş ve ahşap birbirini tamamlıyor. Kursi diye tabir edilen küçük taburelerin ortasındaki sehpalarn üstünde, bakır sınırlar sizi çağırıyor. Buyurun biraz soluklanın ve gelsin çaylar, kahveler... Biz de öyle yapıyoruz.

Ahilik geleneğini sürdüren kadınlar

Kahvemizi içerken bir yandan da, oturduğumuz “çayhaneyi” işleten Seher Çınar Yazıcı ile sohbet ediyoruz:

“Biz altı buçuk yıldır burada hizmet veriyoruz. Sokağımız proje bir sokak. 12 kadın

esnafız. Sokağımızda cuma günleri Ahi yemini ediyoruz; Bacıyan-ı Rum yemini. Kardeşliğin simgesi. Şöyle söyleyeyim. Konya’dan, Kırşehir’den Kayseri’ye kadar uzanan Ahilik geleneğini sürdürüyoruz kadınlar olarak. Çünkü 12 kadının bir arada olması malumunuz biraz sıkıntılı olabiliyor. Birlik beraberliğimizi korumak için bu yemini ediyoruz.”

Bu sokakta iki dükkanı olduğunu belirten Seher Çınar Yazıcı, “Benimkisi çayhane ve şerbethane. Bir de aşevinin işletmecisiyim” diyor. Sokaktaki diğer dükkanları da şöyle sıralıyor: “Bunun dışında fırın ekmeğimiz var, tandır ekmeği var, gözleme var. Divriği pilavımız var. Kuru gıda var. Hayvansal gıda var. Kadayıfımız var.”

Sokağın Prof. Dr. Meral Avcı Delipınar’ın fikri olduğunu belirterek devam ediyor: “Kadın Kolları Başkanımız da Meral Avcı Delipınar’dı. Marmara Üniversitesinde tarih profesörü. Bu sokağımızı il özel idaresi ve belediyemizle birlikte restore ettiler. Sonra kadınlara verildi. Açılışını yaptı ve sonra da vefat etti. Kaybettik kendisini. Mekanı cennet olsun. Onun dışında da turistik bir çarşı olduk. Artık sokağımız oturdu. Artık Divriği’ye gelenlerin gezcek yerleri arasında Hüma Hatun da var. Hüma Hatun da, 1850 yıllarında yaşamış.

İlk vakıf kuran kadınlardan. Divriğili ve hiç evlilik yapmamış. Kardeşleriyle mallarını bir çatı altında birleştirmek için vakıf kurmuş.”

İşler nasıl, dükkan dönüyor mu?

Dönüyor. Şöyle dönüyor. Zaten aşevini yeni açtım. Şeker Bayramı’nda açtım. Çayhanede de altı buçuk yıldır hizmet veriyorum. Aşevinde kaybım olunca çayhaneden temin ediyorum.

Burada bu sokak dışında kadın esnaf var mı peki?

Biz açtıktan sonra bütün çay ocakları kadın oldu diyebilirim.

Etkilediniz yani...

Ee tabi, çok etkiledik. Ama biz bir ilki başardık, öyle bir sokak burası. Türkiye’de bir ilkmiz biz. Meral Hanım bize hep öyle diyordu.

Türkiye’de çok ciddi bir kadın istihdamı sorunu var ve kadınların çok uzun yıllardır devam eden “eşit işe eşit ücret” mücadelesi var. Bu açıdan ülkede kadının durumunu nasıl görüyorsunuz?

Bence bütün kadınlar yapabilir. Biz yaptysak herkes başarabilir. Tamam Divriği sosyal demokrat bir ilçe ama bizler yine de cesaret edemiyorduk. Mesela ben bir

çay ocağını işletebilir miyim çok tereddüt ediyordum. Çünkü kadınlardan çok erkeklerle muhatabız. Ama şimdi bakıyorum hepsi benim evladım, kardeşim, ağabeyim, babam.

Peki hiç sıkıntı yaşadığınız oldu mu?

Çok oldu. Alisi de geliyor, delisi de geliyor. Her kesimden gelen oluyor.

Kadınlara ilişkin bir talebiniz ya da eklemek istediğiniz bir şey var mı?

Kadınlar evde durmasınlar, çalışsınlar. Belki eşlerimiz çalışıp getiriyorlar ama insanın kendisinin çalıştığı gibi de olmuyor. Önce ekonomik özgürlük. Bir de günümüz şartlarında artık bir kişinin çalışmasıyla geçim çok zor.

Hükümetin kadına yaklaşım açısından durumlar nasıl?

Maalesef ki üzgünüm, zayıf. Mesela biz bir kredi almak istesek öntümüzü kırk tane şart koyuyorlar. Biz zaten o şartları yerine getirebiliyor olsak o krediye başvurmayız. Şartlar iyi değil yani. Mesela ben bir de hayvancılık alanında şansımı deneyeyim dedim. Bu hibeler falan vardı. Kadınların önceliği olacaktı. Başvurdum, yine erkeklerle çıktı, Yine burada iki tane beyefendi çıktı. (Gülüyor)

‘Ailece bilim’ mi, ideolojik kuşatma mı?

Zehra Nur Taşdemir
İstanbul

İstanbul Üniversitesinden yeni mezun olmuş ve çalışma hayatına atılmış bir genç kadın olarak, bu yılki mezuniyet törenlerinde karşımıza çıkan “ailece bilim” teması ve ilan edilen “aile yılı” üzerine birkaç söz söylemek istiyorum. Mevcut iktidarın kadınları yeniden geleneksel rollere hapsedmeye ve bilimi kapitalist sistemin hizmetine sunmaya yönelik ideolojik çerçevesini yakından tanıyoruz. Bu yaklaşım, kadınların toplumsal varoluşunu bireysel kimlikleriyle değil; doğuran, bakan ve fedakarlık eden aile içi figürleriyle tanımlıyor. Kadınları yalnızca aile içindeki rollere sıkıştıran anlayışları, bağımsız akademik kimlikleri gölgede bırakmakta ve kadınların özgürleşme mücadelesine karşı sistematik bir saldırı niteliği taşıyor.

Aynı ideolojik çizginin bir diğer yansıması ise, mevcut iktidarın doğum politikalarında kendini gösteriyor. “Normal doğum” dayatmasıyla kadın bedenine yönelik denetim, devletin “doğal” olarak tanımladığı normlar üzerinden kuruluyor; sezaryen gibi seçenekler ise damgalanarak kadınların kendi bedenlerine dair karar verme hakkı gasbediliyor. Kadınların kendi doğum tercihlerine bile müdahale eden bir sistemde, özgürlükten ve eşitlikten söz etmek mümkün değil.

Üniversitelerin özerkliğini yitirmesi de bu ideolojik yönelimi pekiştiren başka bir unsur. Rektörlerin seçimle değil, atamayla belirlenmesi; üniversitelerdeki kararların siyasal etkilerle biçimlenmesi, akademik alanın iktidarın ideolojik hattına hizmet eder hale gelmesine neden oluyor. Üniversitemi-

zin mevcut rektörünün atanma biçimi ve bu yönetim anlayışının uygulamalara yansıması, “ailece bilim” gibi temaların altında yatan politik tercihleri daha da görünür kılıyor. Oysa ki bilim, ataerkil ve muhafazakar düşüncenin değil, özgürleşen bireylerin ve eşitlikçi bir toplumun inşasının aracı olmalıdır.

Fedakar ya da uyumlu değil eşit olmak istiyoruz

Mezun bir genç kadın olarak iş hayatındayım ve artık daha net görüyorum. Kadınlar için mezun olmak, emeğini satmak yetmiyor. Bize her alanda “makul kadın”

rollerine uygun davranmamız dayatılıyor. Evde “fedakar”, iş yerinde “uyumlu”, sokakta “edepli” ama hiçbir yerde “itiraz eden” olmamamız bekleniyor. Yerel basında çalışan bir gazeteci olarak bunun pratik karşılığını her gün yaşıyorum. Küçük bir şehirde, sınırlı imkanlarla günde 60-70 haberi yetiştirmeye zorlandığımız, hızın kaliteyi ezdiği bir düzende çalışıyoruz. Ulusal basında çalıştığım dönemde de kadın gazeteci olmanın örtük önyargılarını derinden hissettim, erkek meslektaşların rahatlıkla ulaşabildiği kaynaklara biz çoğu zaman önce kendimizi ispatlayarak erişebiliyorduk. Fotoğraf makinemi omzuma

taktığımda “Erkek işi yapıyorsun” diyenlere aldırmadım; her haberimle, her sorumla, her fotoğrafımla yalnızca mesleğimi değil, bu alanda var olma hakkımı da savundum ve savunmaya devam ediyorum. Onların bu düzenine itiraz ediyoruz. Kadınların yeri sadece ev değil; üniversiteler, haber merkezleri, sokaklar, eylemler... Kısacası kadın nerede, ne olmak veya kendini nasıl tanımlamak isterse odur ve hiçbir güç bunu kısıtlamaya yetmeyecektir. Biz her zaman kendi hayatımızın başrolü olacak, mücadelemizi sürdüreceğiz. Dayanışmayla, özgürlükle, eşitlikle...

Fotoğraf: Ekmek ve Gül

Kız kardeşim, 22. Gençlik Yaz Kampı'nda buluşalım!

Nazlıcan Çelik

22. Gençlik Yaz Kampı Kadın Çalışmaları
Atölyesi Yürütücüsü

Kadınlar olarak hayatın her alanında eşitsizlik, şiddet ve güvencesiz yaşam koşullarıyla mücadele ederken kurulan sömürü düzeninin çarkları bizlerin sırtından dönüyor. Bir yandan ucuz işgücü olarak görülürken bir yandan da ev içi angaryayı yüklenmemiz, “doğurganlık, aile ve annelik” dayatmalarıyla hayatlarımızı kısıtlanmaya çalışılıyor. Bu dayatmalar yalnızca bir baskı ideolojisinin değil aynı zamanda ekonomik bir kuşatmanın da parçası. Bazen okurken çalışmaya bazen de çalışmak için okulu bırakmak zorunda kalıyor, çalışma hayatında ikincil konumda görülmüyoruz. Kadın emeği, bedeni, kimliği hatta ne hissedeceği dahi sömürüyü garantilemek için araç olmuş-

Fotoğraf: Ekmek ve Gül

ken kadınlar evlerinde, mahallelerinde, iş yerlerinde, okullarında katledilmeye devam ediyor. Sistem kendi eli ile “cezasızlık” politikaları uyguluyor, bir sonraki faili de hazırlıyor.

Tüm bunlar biz genç kadınları her gün daha kaygılı hale getiriyorken bu karanlığı mücadelemizle aydınlıklara çıkaracağız-

mızı bilerek kampüslerimizde bir araya gelip çabalarımızla kurduğumuz CİTÖK (Cinsel Tacizi, Cinsel Saldırısı ve Ayrımcılığı Önleme Kurulu) işlevsizleştiriliyor. Üniversitelerimizi kendi ideolojisinin bir aparatıymış gibi kullanan, “Aileyi koruyacağız” diyen iktidar, aile yılı safsatasıyla kadınları esnek ve güvencesiz bir çalışmaya

mahkum etmeyi, geleceğimizi ve bugünü-müzü “ucuz işgücü cenneti” içinde heba etmeyi planlıyor. Ancak bizler genç kadınlar olarak, bizlerle kendi zenginlikleri için bir piyon gibi oynayanlara karşı mücadeleyi büyütme kararlıyız.

Emeğimizi, bedenimizi kuşatan bu sistemdeki değiştirici gücümüzü, başka bir dünyanın kadınların omuz omuza vermesiyle mümkün olduğunu görmek için 22. Gençlik Yaz Kampı'nda “Özgürlüğe bir adım, yarını bugünden kuralım” şiarıyla buluşuyoruz. Kampıta gerçekleştireceğimiz kadın çalışmaları atölyesinde lise sıralarından, üniversitelerden ve Türkiye'nin dört bir yanından kampa ve atölyeye katılacak arkadaşlarımızla yaşadığımız ezilmişliğin, ayrımcılığın ve sömürünün kökenini tartışacak; eşit, özgür ve şiddetsiz bir dünya için mücadelemizi nasıl öreceğimizi konuşacağız. Haydi kız kardeşim. Sen de bu mücadelenin bir parçası ol.

Fotoğraf: Canva

Geçtiğimiz yıl eğitim yoksullukla, eşitsizlikle geçti

Neslihan Karyemez
İstanbul-Küçükçekmece

İstanbul'un dar gelirliilerin yaşadığı Atatürk Mahallesi ve Mehmet Akif Mahallesi'nde geçtiğimiz eğitim-öğretim yılı, okul masraflarının aile bütçesini aşmasıyla, çocukların eşitsizlik ve yoksulluk içinde eğitim almaya çalışmasıyla geçti. Yeni yılın yaklaşmasıyla birlikte

bu yükün daha da ağırlaşacağı, "Yarının geleceği bugünden bellidir" atasözünü kanıtlar durumda.

Yıl boyunca yaşanan sorunlar arasında kayıt dönemlerinde başış adı altında zorunlu hale getirilen kayıt ücretleri, temizlik ve hijyenin veliler ve öğretmenlere yüklenmesi, servis ve kırtasiye ücretlerindeki artışlar öne çıktı. Birçok çocuk aç okula gitmek zorunda kaldı; bazıları açlıktan baygınlık geçirdi.

Yarının ne olacağı bugünden belli

Küçükçekmece'de yaşayan, iki çocuk annesi 35 yaşındaki Dilek'in anlatımları, bölgedeki binlerce velinin yaşadığı ortak tabloyu ortaya koydu. Geçtiğimiz yıl anaokuluna giden oğlunun sadece kırtasiye malzemelerinde 5 bin liradan fazla verdiğini söyleyen Dilek, kızının üçüncü sınıfa geçtiğini ve onun da masraflarının katladığını ifade etti ve ekledi: "Ne yapacağımı bilmiyorum."

Okul malzemelerini parça parça alarak, masrafları yıllara yaydığını ifade eden Dilek, "Okul malzemelerinin fiyatları sürekli artıyor. Bu nedenle ucuzken, koşullarımı zorlayarak, bazı temel ihtiyaçları öteleyerek alıyorum" dedi. Dilek, okula kayıt zamanlarında toplanan paraları gündem ederek, "Dün konuştuğum bir arkadaşım Atakent'teki okullardan birine kayıt yaptırmış. Çocuklarının birine 20 bin lira, birine 5 bin lira vermiş" dedi.

Öğretmenler sürekli değişiyor

Dilek'e göre, devlet okullarında kadrolu öğretmen açığını güvencesiz ve daha düşük ücretle çalıştırılan ücretli öğretmenler dolduruyor: "Kızım üç yılda, dört farklı öğretmenle ders gördü. Tam birine alışıyor, ondan sonra yenisi geliyor. Öğrenme bir akış içerisinde olmuyor. Veliler hâlâ alt sınıfların eksiklerini tamamlamaya çalışıyorlar. Çocuklar okuldan soğuyor."

'Bu yaz bir kiraz bile yemedik'

Ekonomik zorluklar, yalnızca okul malzemeleriyle sınırlı değil. Dilek, ev giderlerinde yaptığı fedakarlıkları da anlattı: "Yediğimizden içtiğimizden kısıyoruz, çocuklar yesin diye. Bu yıl bir kiraz bile yemedik. Arkadaşım pazarda sekiz on tane kiraz almış, çocuklarının gözü doysun diye. Ben yemezsem de olur, diyor. Ama çocuk eksik kalmasın istiyorum."

'Eşit yurttaş yetiştiren bir eğitim istiyoruz'

Dilek, çocuklar için nasıl bir eğitim hayal ettiğini ise şu sözlerle anlattı: "Çocukların bireysel farklarının dikkate alındığı, sadece sınav başarısına odaklı olmayan, el becerilerinin ve kişisel yeteneklerinin geliştirildiği bir eğitim... 40 kişilik sınıflar olmaz. Az sınıflı okullara taşınmalı eğitimle çözüm bulunabilir. Eğitim, nitelikli ve tam zamanlı olmalı. Bu, aynı zamanda kadınların da çalışmasının önünü açar. Çocukların eğitimi ailenin değil, devletin sorumluluğunda ilerlemeli. Ama bu yapılmıyor. Çünkü devlet tercihini başka türlü yapıyor. Neden? Yoksul emekçi çocukları, patronların kârını artırmak için genç işçiler ordusuna dönüştürülmeye çalışılıyor. Aynı zamanda, erken yaşta evliliklerin önü açılarak yine patronların kârına kâr katacak işçi nesilleri yetiştirilmek isteniyor. Ülkedeki her şey gibi, eğitim de sınıfsal."

Tane tane anlatıyoruz

'Çocuğu okula aç giden veliler, liselerde üniversitelerde acıkmamak için su içen, bayılmamak için direnen öğrenciler kızgınlığını, size hangi sözlerle ifade etsin?'

Reyhan Başaran
Kocaeli

15 Haziran'da liselere geçiş sistemi (LGS) sınavı yapıldı. Açıklanan sınav sonuçlarına göre 719 aday 500 tam puan alarak birinci oldu. Henüz sınav bitmeden sınav sorularının WhatsApp gruplarında dolaştığı haberi yayıldı. Doğal olarak tepkilere yol açan bu durumu destekleyen bir rapor yayımlandı geçtiğimiz günlerde. Ölçme Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Müdürlüğü tarafından yayınlanan rapora göre, LGS'deki tüm testlerdeki soruların başarılı ve daha az başarılı öğrencileri saptamaya yönelik dünya genelinde "yüksek ayırt edicilik" düzeyinde olduğu açıklandı. Tüm bu olanların üzerine oldukça rahat tavırlarıyla dikkat çeken Milli Eğitim Bakanı Yusuf Tekin, tepki verenlere "gerizekalı" diyerek karşılık verdi. Bakan, saray güvencesindeki koltuğunun sağlamlığıyla "kontrol bizde gereken yapılacak" diyordu.

Milli Eğitim Bakanı Yusuf Tekin'in görevde olduğu süreçte Kocaeli Ekmek ve Gül Kadın Dayanışma Derneği olarak bir kampanya başlatmıştık. Şimdi süreci "tane tane" anlatalım.

2022 yılında başlattığımız "okullarda bir öğün ücretsiz, sağlıklı yemek" kampanyası hızla ülke genelinde ses getirmişti, derneğimizle birlikte çeşitli sivil toplum kuruluşlarının, sendikaların, belediyelerin ve siyasi partilerin de dahil olduğu bir sürece dönüşmüştü. Kadınların stantlar açıp imza toplamış ve bu imzalar EMEP Gaziantep Milletvekili Sevd

Fotoğraf: Evrensel

Karaca tarafından Meclise taşınmıştı. Okullarda ücretsiz yemek verilmesi için verilen yasa teklifinin AKP ve MHP milletvekilleri tarafından reddedildiğini unutmamak gerek.

2023 yılının ilk yarı döneminde sadece anaokullarında uygulanan bir öğün okul yemeği uygulaması, dönem sonu göstermelik olduğu anlaşılarak sonlandırıldı. Türkiye'deki ekonomik durumun yıllardır yoksul halk kesimlerinin sağlıklı gıdaya erişimini engellediği dönemlerde bu talebe Milli Eğitim Bakanlığı kulaklarını tıkadı. Açılan davalar reddedildi. Pilot okullarda CHP'li belediyelerin yemek dağıtımını kısa süre sonra engel-

Fotoğraf: DHA

lendi. Okullarda açlıktan bayılan öğrenci haberleri de Bakanın kulağına değmedi. Uzmanlar istatistikleri tek tek açıklarken okullarda çocuklarımızın aç kaldığı gerçeği Bakana gerçek gelmedi. Çocuk yoksulluğunu da daha önce de gündeme gelen sınav şaibelerini de ve bugün LGS sırasında gerçekleşen süreci de muhalefetin siyaset malzemesi yaptığını iddia etti.

Şimdi öfkelenen Bakan Tekin'e biz soralım. Sizin dışınızda herkesin tek tek anlatmasına rağmen anlamadınız. Çocuğu okula aç giden veliler, liselerde üniversitelerde acıkmamak için su içen, bayılmamak için direnen öğrenciler kızgınlığını, size hangi sözlerle ifade etsin?

‘Saklı’ filminde kadın olmak

Elif Tan

Selim Evcî'nin yapımcılığını ve yönetmenliğini üstlendiği 2015 yapımı Saklı filmi, kendi halinde bir müzisyen olan Mahir Bey ile kızının okul arkadaşı Duru arasında gelişen sessiz bir yakınlık üzerinden ilerliyor. Film, bu ikili arasındaki ilişkiyi merkeze alırken, bir yandan da Türkiye'deki aile yapısına, özellikle de baba otoritesine dayanan geleneksel aile modeline odaklanıyor. Duru'nun babası Ali Bey, evin tüm sınırlarını çizen, kural koyan, kızları üzerinde sıkı bir denetim kuran tipik bir muhafazakar baba figürü olarak çiziliyor. Evdeki herkesin ona göre konumlandığı bu yapı içinde kadın karakterlerin sesi bastırılmış, rolleri ise çoğunlukla hizmet ve itaatle sınırlandırılmış.

Bu geleneksel ve baskıcı aile yapısının içinde büyüyen Duru, içine kapanık ve sessizliğiyle dikkat çeken bir genç kadın olarak karşımıza çıkıyor. Mahir Bey ile kurduğu ilişki, bu bastırılmışlığın içinde bir nefes arayışı gibi gösteriliyor. Mahir Bey'in yaşça büyük olması, kültürel birikimi ve entelektüel kimliği, Duru'nun gözünde hem merak uyandırıcı hem de ulaşılması güç bir alanı temsil ediyor. Bu ilişki, bir yanıyla Duru'nun duygusal ve düşünsel anlamda dışarıya açılma çabasını gösterirken; diğer yanıyla da güç ve deneyim dengesizliğinin yarattığı karmaşık bir zeminde ilerliyor. Film bu ilişkinin sınırlarını açıkça çizmekten kaçınsa da

hem bir kaçışın hem de bir arayışın izlerini görmek mümkün.

Kontrol ve tahakküm

Filmin ana planına aldığı “bekaret” olgusu Duru'nun yaşadığı ilişki sonrasında hissettiği suçluluk duygusuyla beraber kadınların ilişkilerinin bile nasıl sistematik bir şekilde sorun edildiğini gösteriyor. Bekaret, sadece bireysel bir “ahlak meselesi” değil; aksine, kadının bedeni üzerindeki mülkiyet ilişkilerini ve onu çevreleyen sınıfsal ideolojileri ortaya koyan güçlü bir toplumsal denetim aracı. Filmde Duru'nun ve ablasının, sağlık kontrolü adı altında babaları tarafından düzenli olarak bekaret kontrolüne götürüldüğünü görüyoruz. Kontrol sonrasında hâlâ

bakire olmaları sebebiyle babaları harçlık vermek isteyince Duru'nun parayı almayışının bireysel bir karşı koyma olduğunu söylememiz gerek. Kızlarının bekareti, sadece kişisel değil; aileyi de temsil eden bir ahlaki mesele olarak algılanıyor. İlişki yaşadıktan sonra Duru'nun can sağlığını tehlikeye atmayı göze alarak kızlık zarı diktirme ameliyatı olması, kadınların hayatları pahasına sıkıştırıldıkları tabuları gözler önüne seriyor.

Ahlakın esnekliği

Filmde Ali Bey'in evdeki ahlakçı yapısının tersine dışarıda evlilik dışı bir ilişki yaşadığını görüyoruz. “Gayrimüslim kadınlarla yaşanan ilişki zina sayılmaz” diyerek aklamaya çalıştığı bu ilişki, ahlakın yerine göre ne kadar esnek olduğunu gösteriyor. Kendisi aile içinde otoriter, “namus bekçisi” bir figürken, kendi dışındaki ilişkisini din ve millet farkı üzerinden “zararsız” ya da “meşru” kılması kadının bedenine ve cinselliğine getirilen çifte standardın açık bir ifadesi.

Filmin dikkat çeken başka bir sahnesi ise yemek masasında Ali Bey'in eşine kurduğu “Yemeği yapıyorsun, ortalığı topluyorsun, konu komşu geziyorsun! Ben ise akşama kadar çalışıyorum bir de hesap mı vereceğim?” cümleleri. Bu sahne, Ali Bey'in sözleriyle, ev içi emeğin sistematik biçimde nasıl göz ardı edildiğini çarpıcı şekilde ortaya koyuyor. Bu, yalnızca bir “eşler arası iletişim sorunu” değil, toplumsal cinsiyet rollerinin kapitalist üretim ilişkileriyle nasıl iç içe geçtiğini gösteriyor.

Saklı olan ne?

Duru hem babasının baskıcı otoritesinin hem de Mahir'in sessiz ama belirleyici üstünlüğünün gölgesinde. Annesi ise kocasına

tamamen tabi olmuş, sessiz, gelenekleri kabullenmiş bir figür. Ama tüm bu tahakküm düzenine rağmen, film hiçbir kadına başkaldırma, sorgulama ya da direnme alanı açmıyor. Duru'nun içine kapanıklığı ya da konuşmıyışı, filmde sanki “derinlik”, “hüzün”, “masumiyet” gibi anlamlarla estetize edilmiş gibi gözüküyor. Oysa bu sessizlik ne sisteme bir başkaldırıya dönüşüyor ne de bir özgürlük talebine. Kadın karakterlerin edilgen bir konuma konulduğu film, karakterlerimizin hikayenin akışını değiştiremeyeceği hissini yaratıyor. Sanki karşılaştıkları tabular hiçbir zaman yıkılmayacak, hayatları üzerinde söz hakları hiçbir zaman olmayacak gibi. Filmin “gerçekçi” bir bakış açısıyla baktığımız düşündürten bu sahneler aslında filmdeki kadınları sistematik olarak bastıran yapıyı görünmez kılıyor.

Filmde kadın karakterlerin yaşadıkları, daha çok kişisel hikayeler olarak ele alınıyor. Duru'nun sessizliği, annesinin ev içindeki görünmez emeği ya da Ali Bey'in metresine yaklaşımı, toplumsal bir eleştiriye dönüşmeden bireysel durumlar olarak kalıyor. Bu tercihle birlikte film, kadınların yaşadığı baskının yapısal nedenlerine değil, sadece duygusal etkilerine odaklanıyor. Böylece kadınların deneyimleri, daha geniş bir toplumsal bağlama yerleştirilmeden geçip gidiyor.

Her ne kadar Saklı, sistem eleştirisini yeterince derinleştiremedi de karakterlerin suskunluklarında ve bakışlarında saklı kalan duygularla, Türkiye toplumunun bastırılmış arzularına, ahlaki ikilemlerine dair bir alan açıyor. Görsel anlatımı sade ve zarif; müzik kullanımı ise karakterlerin iç dünyasına dair ipuçlarıyla dolu. Selim Evcî, gündelik hayatın sessiz gerilimlerini perdeye taşıyan, seyircisini neyin doğru, neyin günah, neyin gizli olduğuna dair sorularla baş başa bırakıyor.

